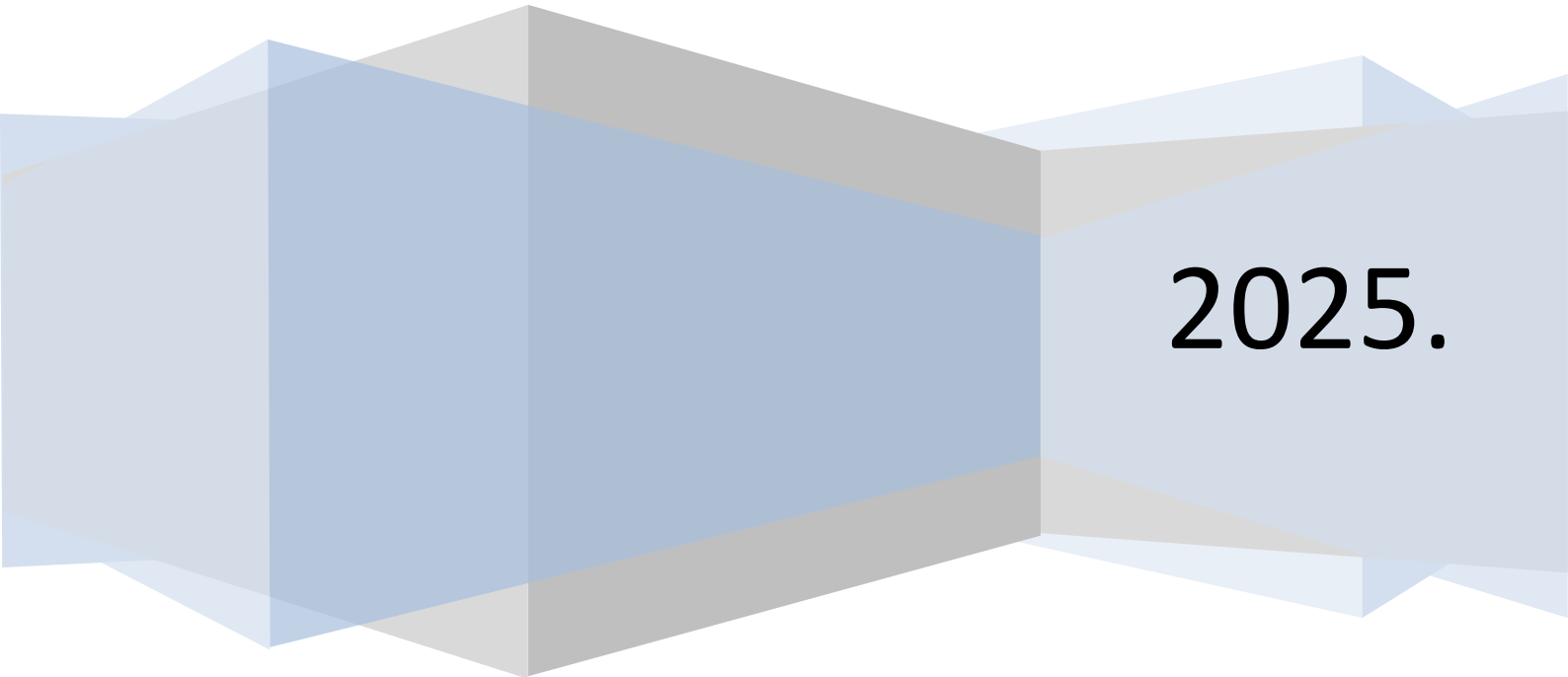

Projekat poboljšanja upravljanja cestovnom imovinom u
Federaciji BiH - FRAME (P511815)

Plan upravljanja okolišnim i društvenim aspektima - ESMP

2025.

Sadržaj

1.	UVOD	1
1.1.	Kratak opis cestovnog projekta i lokacije	1
1.2.	Svrha Plana upravljanja okolišem i društvom (ESMP)	2
1.3.	Pregled ključnih okolišnih i društvenih rizika	3
2.	REGULATORNI I INSTITUCIONALNI OKVIR	4
2.1.	Relevantni nacionalni zakoni i propisi o zaštiti okoliša i društvu.	4
2.1.1.	Postupak procjene utjecaja na okoliš	4
2.1.2.	Pravilnik o gospodarenju otpadom	5
2.1.3.	Propisi o upravljanju vodama	6
2.1.4.	Pravilnik o zaštiti prirode	7
2.1.5.	Građevinski propisi	9
2.1.6.	Otkup zemljišta	10
2.1.7.	Radni propisi	11
2.1.8.	Pravilnik o sigurnosti na radu	13
2.1.9.	Propisi o zaštiti kulturnih dobara	14
2.1.10.	Propisi o sigurnosti prometa	15
2.1.11.	Propisi o kvaliteti i zaštiti zraka	16
2.2.	Primjenjivi ekološki i društveni standardi Svjetske Banke (ESS).....	16
2.3.	Institucionalne uloge i odgovornosti za provedbu ESMP-a, uključujući tijela nadležna za ceste i promet.....	18
3.	OPIS PROJEKTA	20
3.1.	Detalji o komponentama i fazama projekta (npr. planiranje, izgradnja, rad i održavanje) ..	20
3.2.	Lokacija projekta, opseg radova i zona izravnog utjecaja	21
3.3.	Opis fizičkog, biološkog i društvenog okruženja projekta	22
4.	OKOLIŠNA I DRUŠTVENA OSNOVNA STANJA	23
4.1.	Postojeći uvjeti okoliša	23
4.2.	Socioekonomski uvjeti.....	23
5.	POTENCIJALNI UTJECAJ NA OKOLIŠ I DRUŠTVO	24
5.1.	Identifikacija ključnih pozitivnih i negativnih utjecaja.....	24
5.2.	Ključni utjecaji specifični za izgradnju cesta:	24
5.3.	Procjena izravnih, neizravnih i kumulativnih utjecaja	25
5.4.	Probir utjecaja na temelju značajnosti	26
6.	MJERE UBLAŽAVANJA.....	26
6.1.	Specifične mjere za ublažavanje utvrđenih okolišnih i društvenih rizika, uključujući:.....	26
6.2.	Odgovornosti za provedbu (izvođači radova, vladine agencije itd.)	27

6.3.	Vremenski okvir mjera ublažavanja	28
7.	PROVEDBA PLANA UPRAVLJANJA OKOLIŠEM I DRUŠTVENIM ZAŠTITOM (ESMP)	29
7.1.	Tablica plana ublažavanja.....	29
7.2.	Tablica plana praćenja.....	39
7.3.	Uloge i odgovornosti ključnih zainteresiranih strana	45
7.4.	Institucionalni kapaciteti i zahtjevi za obuku	45
7.5.	Zahtjevi za izvještavanje i dokumentaciju	46
8.	PLAN PRAĆENJA I EVALUACIJE	46
8.1.	Pokazatelji za praćenje utjecaja na okoliš i društvo, uključujući:.....	46
8.2.	Raspored praćenja i format izvještavanja	47
8.3.	Odgovorne strane za prikupljanje podataka i izvještavanje.....	48
9.	MEHANIZAM ZA RJEŠAVANJE PRITUŽBI (GRM).....	48
9.1.	Postupak za primanje i rješavanje pritužbi zainteresiranih strana, posebno u vezi s otkupom zemljišta i poremećajima u gradnji	48
9.2.	Uloge i odgovornosti za rješavanje pritužbi	49
9.3.	Mehanizmi za transparentnost i odgovornost	49
10.	PLAN UKLJUČIVANJA ZAINTERESIRANIH STRANA	50
10.1.	Ključni dionici.....	50
10.2.	Proces javnih konzultacija	50
10.3.	Komunikacijske strategije.....	51
11.	PLAN ZA HITNE SLUČAJEVE.....	51
11.1.	Postupci za reagiranje na ekološke ili društvene incidente.....	51
11.2.	Uloge i odgovornosti tijekom izvanrednih situacija	52
11.3.	Koordinacija s lokalnim hitnim službama	52
12.	PRILOZI.....	53
	PRILOG B: Predložak GRM-a.....	53

Slike

Slika 1:	Pogled iz zraka – Sjeverni ulaz u raskrižje s Mostarom.....	2
Slika 2:	Pregledna karta - Sjeverni ulaz u raskrižje s Mostarom	7
Slika 3:	Raspored na geodetskoj osnovnoj karti – Sjeverni ulaz u raskrižje s Mostarom	21
Slika 4:	Raspored prometa – Sjeverni ulaz u raskrižje s Mostarom.....	22

Tablice

Tablica 1: Prosječni godišnji dnevni promet (AADT) – M17 Potoci – Mostar (Centar)	4
Tablica 2: Odgovornosti za provedbu.....	28
Tablica 3: Vremenski okvir mjera ublažavanja.	28
Tablica 4: Uloge i odgovornosti	45
Tablica 5: Pokazatelji za praćenje utjecaja na okoliš i društvo	47
Tablica 6: Raspored praćenja i format izvješćivanja.....	48
Tablica 7: Odgovorne strane za prikupljanje podataka i izvještavanje	48

Kratice

B&H / BiH	Bosna i Hercegovina
CH	Kulturna baština
CHS	Zdravlje i sigurnost zajednice
CGC	Središnji odbor za pritužbe
CSOP	Plan organizacije gradilišta
EA	Procjena utjecaja na okoliš
EIA	Studija utjecaja na okoliš
ESCP	Plan obveza za okoliš i društvo
ESF	Okvir za okoliš i društvo
ESMF	Okvir za upravljanje okolišem i društvenim pitanjima
ESMP	Plan upravljanja okolišem i društvenim pitanjima
ESSs	Standardi za okoliš i društvo
E&S	Okoliš i društvo
FIS	Federalni zavod za statistiku
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
GC	Odbor za pritužbe
GIIP	Dobra međunarodna industrijska praksa
GRM	Mehanizam rješavanja pritužbi
LMP	Plan / procedure upravljanja radnom snagom
OHS	Zdravlje i sigurnost na radu
PAP	Osobe pogođene projektom
PC Roads of FBiH	Javna ustanova Ceste Federacije BiH
PIMT	Tim za provedbu i upravljanje projektom
PDO	Cilj razvoja projekta
PPE	Osobna zaštitna oprema
RAP	Plan djelovanja za preseljenje
RDDR	Izvještaj o provedbi dužne pažnje kod preseljenja
RPF	Okvir politike preseljenja
SEP	Plan uključivanja zainteresiranih strana
SE	Nadzorni inženjer
TCI	Indeks ukupnog stanja
WB/SB	Svjetska Banka

1. UVOD

1.1. Kratak opis projekta i lokacije

Projekt pod nazivom „Rekonstrukcija raskrsnice 'Sjeverni ulaz u Mostar'“ uključuje rekonstrukciju i geometrijsko preoblikovanje kritičnog prometnog čvora koji se nalazi na raskrižju magistralnih cesta M17 (dionica 014) i M17.4 (dionica 101) u naselju Zalik, Grad Mostar, Federacija Bosne i Hercegovine. Ova lokacija se nalazi na vitalnoj točki povezivanja paneuropskog koridora Vc (M17) i gradske cestovne mreže koja vodi izravno u središte grada Mostara.

Spoj se nalazi u blizini ključnih sadržaja kao što su trgovački centar Kort i hotel Amicus, oba smještena na udaljenosti od otprilike 50-60 metara od lokacije, dok je benzinska INA udaljena oko 150 metara. Najbliže stambene kuće nalaze se na procijenjenoj udaljenosti od 30-40 metara od raskrižja, dok se male obrađene parcele koje se koriste za proizvodnju voća i povrća mogu naći na udaljenosti od otprilike 150-250 metara. Osim toga, Židovsko groblje nalazi se otprilike 200 metara od lokacije projekta i predstavlja važnu kulturno-povijesnu znamenitost.

Okolni okoliš je prvenstveno urbaniziran, s rijetkim dijelovima ruderalne i niske vegetacije koja se nalazi uz rubove cesta i nekorištene parcele. Rijeka Neretva nalazi se otprilike 300 metara zapadno od lokacije, tvoreći glavnu hidrološku značajku šireg područja. U radijusu od 10 km nema označenih prirodnih zaštićenih područja, tako da se u neposrednoj blizini projekta ne nalaze prirodne zaštitne zone. Lokalna odvodnja je prvenstveno površinska, s otjecanjem usmjerenim prema gradskom sustavu oborinskih voda i konačno u rijeku Neretvu. Geološki, teren se pretežno sastoji od aluvijalnih i karbonatnih naslaga tipičnih za mostarski bazen, karakteriziranih propusnim tlima i stabilnim uvjetima tla pogodnim za razvoj cestovne infrastrukture.

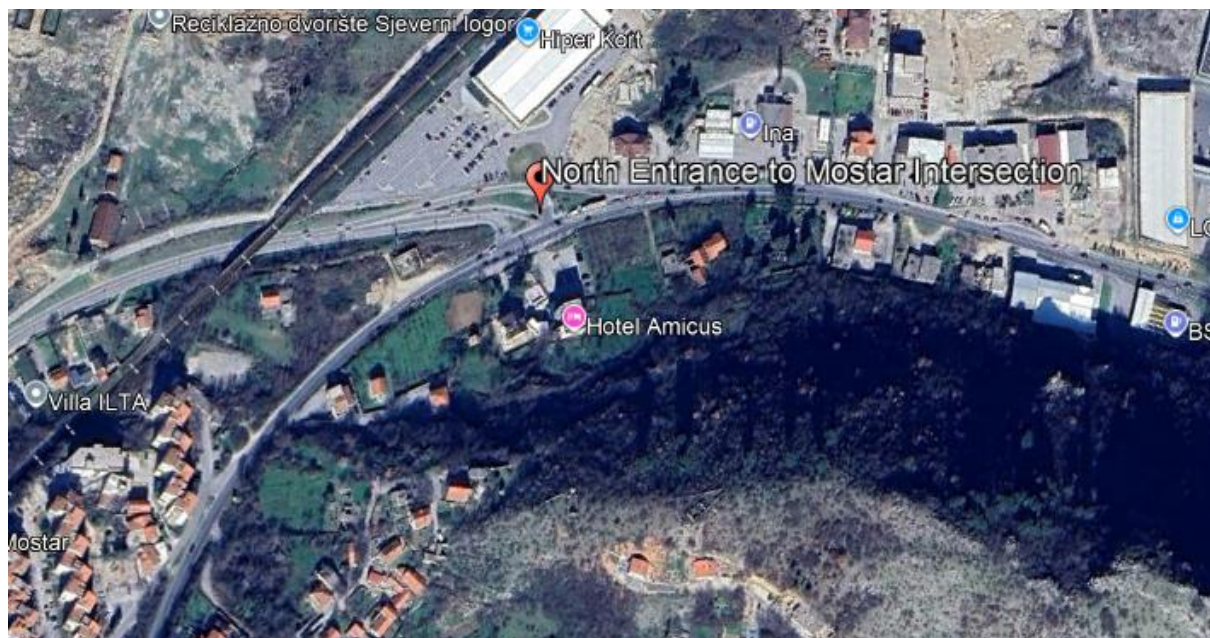
Postojeće raskrižje trenutno je konfigurirano kao trokrako raskrižje u razini s ograničenom prometnom kontrolom i nestandardnim geometrijskim uvjetima. Oštri kutovi skretanja, loša vidljivost, široki zavoji, nedosljedna signalizacija i neregulirane pristupne točke doprinose njegovom označavanju kao prometne crne točke, s dokumentiranom poviješću čestih i teških prometnih nesreća.

Glavni ciljevi projekta su:

- Povećati sigurnost u prometu za sve suzaintersirana stranae u prometu, uključujući vozila, pješake i bicikliste
- Poboljšati protok prometa i smanjiti gužve na jednom od glavnih ulaza u Mostar
- Rješavanje opasnih prometnih uvjeta i ublažavanje rizika od nesreća
- Nadograditi raskrižje kako bi bilo u skladu s modernim dizajnerskim i sigurnosnim standardima
- Olakšati lakši pristup regionalnim i međunarodnim prometnim koridorima

Planirana intervencija uključuje izgradnju modernog kružnog toka integriranog s tunelom u iskopu (L=150 m), osmišljenim za odvajanje prolaznih i skretnih kretanja, smanjenje konfliktnih točaka te omogućavanje učinkovitog i sigurnog prometa. Nova infrastruktura će primiti postojeći prosječni godišnji dnevni promet (AADT) od 13 868 vozila, s kapacitetom za apsorpciju očekivanog rasta prometa u nadolazećim godinama.

Ovaj podprojekt se provodi u okviru Projekta unapređenja upravljanja cestovnom imovinom u Federaciji (FRAME, ID P511815), uz finansijsku potporu Svjetske Banke. To je jedna od nekoliko prioritarnih intervencija utvrđenih za smanjenje lokacija visokog rizika i poboljšanje sigurnosti na cestama u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Slika 1: Pogled iz zraka – Sjeverni ulaz u raskrsnica Mostar

1.2. Svrha Plana upravljanja okolišem i društvom (ESMP)

Svrha ovog Plana upravljanja okolišem i društvom (ESMP) je definirati i osigurati provedbu odgovarajućih mjera ublažavanja, praćenja i institucionalnih mjera za upravljanje i minimiziranje negativnih utjecaja na okoliš i društvo povezanih s predloženom rekonstrukcijom raskrsnice Sjeverni ulaz u Mostar.

Ovaj ESMP:

- Identificira potencijalne okolišne i društvene rizike i utjecaje tijekom faze prije izgradnje, izgradnje i upotrebe.
- Predlaže izvodive i isplative mjere ublažavanja i poboljšanja
- Dodjeljuje odgovornosti za provedbu, praćenje i nadzor
- Osigurava usklađenost s Okvirom za okoliš i društvene standarde (ESF) Svjetske Banke, posebno s relevantnim standardima zaštite okoliša i društvenim standardima (ESS) kao što su:
 - ESS1: Procjena i upravljanje okolišnim i društvenim rizicima i utjecajima,
 - ESS2: Rad i radni uvjeti,
 - ESS3: Učinkovitost resursa i sprječavanje i upravljanje onečišćenjem
 - ESS4: Zdravlje i sigurnost zajednice i
 - ESS5: Otkup zemljišta, ograničenja korištenja zemljišta i prisilno preseljenje;

- ESS6: Očuvanje bioraznolikosti i održivo upravljanje živim prirodnim resursima
 - ESS8: Kulturna baština
 - ESS10: Uključivanje zainteresiranih strana i objavljivanje informacija
- Usklađeno s važećim nacionalnim zakonima, propisima i postupcima izdavanja dozvola, kao i sa Smjernicama Svjetske Banke za okoliš, zdravlje i sigurnost (EHS) i Dobrom međunarodnom industrijskom praksom (GIIP). U slučaju da se razlikuju, prevladat će i primjenjivat će se strožiji.

ESMP služi kao obavezujući dokument za izvođače radova, nadzorne inženjere i provedbene agencije tijekom cijelog životnog ciklusa projekta. Također je referentni alat za komunikaciju s pogođenim zajednicama i dionicima kako bi se osigurala transparentnost i odgovornost.

1.3. Pregled ključnih okolišnih i društvenih rizika

Iako se očekuje da će projekt donijeti značajne dugoročne koristi za sigurnost i mobilnost, na temelju terenskih procjena i ESS provjere Svjetske Banke utvrđeno je nekoliko ekoloških i društvenih rizika. To uključuje:

Društveni rizici (ocijenjeni kao značajni):

- Otkup zemljišta i ekonomsko raseljavanjeProjekt zahtijeva djelomičnu eksproprijaciju zemljišta kako bi se prilagodio novom kružnom toku i tunelskoj konstrukciji. Iako većina zahvaćenog područja nije stambena, zemljište uključuje komercijalne parcele i komunalnu infrastrukturu, što potencijalno utječe na privatne korisnike i pristup.
- Prometne gužve i ograničenja pristupatijekom izgradnje: Ovo je ključno pitanje s obzirom na to da se raskrižje nalazi uz glavnu nacionalnu cestu (M17) s velikim prometnim volumenom (AADT ~13 868). Iako postoje alternativne ceste, očekuju se značajne gužve i kašnjenja, što može utjecati na mobilnost stanovnika, poduzeća i hitnih službi.
- Blizina urbanih područja i ključnih objekataLokacija se nalazi u blizini urbanih naselja, benzinske postaje INA i privatnih prilaza. Neadekvatno planiranje faze izgradnje moglo bi dovesti do povećanog rizika od nesreća ili poremećaja u lokalnim izvorima prihoda.
- Sigurnosni rizici zbog loših postojećih uvjeta Lokacija je označena kao crna točka zbog povijesti nesreća. Građevinski radovi moraju se pažljivo voditi kako bi se izbjeglo pogoršanje postojećih sigurnosnih rizika.
- Vrlo ograničen rizik za kulturnu baštinu (CH), uključujući slučajne nalaze.

Rizici za okoliš (ocijenjeni kao umjereni):

- Zagađenje zraka i buka, također i vibracije,tijekom gradnje, posebno zbog iskopa i rada teških strojeva u naseljenom području.
- Stvaranje prašine i poremećaj tla, posebno tijekom zemljanih radova i iskopa tunela (iskop i pokrivanje).
- Odlaganje otpada i jalovine, uključujući velike količine mineralnog materijala, potreba za upravljanjem opasnim materijalima ako se na njih naiđe (npr. zbog preseljenja komunalnih usluga ili blizine benzinske postaje).

- Potencijalni rizici za vodovodne i odvodne sustave, uključujući moguće ometanje protoka površinskih voda ili kontaminaciju tijekom radova i zamućenost u fazi provedbe.
- Utjecaj na bioraznolikost očekuje se da će biti minimalan jer se lokacija nalazi unutar poremećenog urbano-industrijskog područja, ali se mora paziti da se ne utječe na obližnje zelene koridore ili vodene površine (npr. rijeku Neretvu u blizini).
- Rizici zaštite na radu (OHS) tijekom radova.

ESMP pruža specifične mjere za upravljanje tim rizicima, uključujući odredbe o zaštiti okoliša u ugovorima o gradnji, planove upravljanja prometom i sigurnošću, protokole za angažman zainteresiranih strana i mehanizam za pritužbe za pogođene osobe.

Polje	Vrijednost
Ne.	107
Oznaka ceste	M17
Naziv odjeljka	Potoci – Mostar (Centar)
Kod lokacije šaltera	573
Naziv lokacije šaltera	Potoci
Godina	Vrijednost
2006.	9.400
2007.	10.058
2008.	10.360
2009.	10.660
2010.	10.593
2011.	-
2012.	10.723
2013.	9.875
2014.	8.240
2015.	10.391
2016.	12.184
2017.	12.456
2018.	12.603
2019.	12.578
2021.	12.139
2022.	12.732
2023.	13.480
2024.	13.868

Tablica 1: Prosječni godišnji dnevni promet (AADT) – M17 Potoci – Mostar (Centar)

2. REGULATORNI I INSTITUCIONALNI OKVIR

2.1. Relevantni nacionalni zakoni i propisi o zaštiti okoliša i društvu.

2.1.1. Postupak procjene utjecaja na okoliš

Proces Procjene utjecaja na okoliš (EIA) u Federaciji je u nadležnosti Federalnog ministarstva okoliša i turizma (FMOIT) i reguliran je sljedećim propisima:

- Zakon o zaštiti okoliša Federacije BiH¹

¹Službene novine Federacije BiH, br. 15/21

- Uredba o projektima za koje je obvezna procjena utjecaja na okoliš i projektima za koje se donosi odluka o potrebi procjene utjecaja na okoliš²
- Pravilnik o sadržaju studije utjecaja na okoliš³

Za Projekte za koje je obvezna procjena utjecaja na okoliš i Projekte za koje se donosi odluka o potrebi procjene utjecaja na okoliš, postupak procjene započinje podnošenjem Zahtjeva za prethodnu procjenu utjecaja FMoIT-u. Zahtjev sastavljaju pravne osobe koje je ovlastio FMOIT. Kontekst Zahtjeva propisan je Zakonom o zaštiti okoliša.

FMoT je javno objavio elektroničku verziju Zahtjeva putem svoje web stranice i pozvao zainteresirane strane da dostave svoje pisane komentare i prijedloge. Nakon provedenog prethodnog postupka procjene utjecaja na okoliš i utvrđenog činjeničnog stanja, FMoT donosi Odluku kojom se utvrđuje:

- da nema potrebe za provođenjem procjene utjecaja na okoliš (izrada studije utjecaja na okoliš)
- da je procjena utjecaja na okoliš obvezna, tijekom koje se utvrđuje obveza izrade Studije o procjeni utjecaja na okoliš, te se utvrđuje i opseg i sadržaj Studije.

Kontekst Studije o utjecaju na okoliš propisan je posebnim podzakonskim aktom. FMOT je također javno objavio elektroničku verziju Studije o utjecaju na okoliš putem svoje web stranice, obavijestio i pozvao sve zainteresirane strane na javnu raspravu te imenovao Stručni odbor za ocjenu Studije o utjecaju na okoliš. U roku od 30 dana nakon završetka postupka javne rasprave, stručni odbor mora dovršiti ocjenu. Nakon što je postupak ocjene Studije o utjecaju na okoliš završen, FMOT donosi Odluku o odobrenju ili odbijanju Studije o utjecaju na okoliš u roku od 60 dana. Ako je Studija odbijena, nova Studija o utjecaju na okoliš može se podnijeti najranije 6 mjeseci od Odluke o odbijanju Studije o utjecaju na okoliš.

Prema zakonodavstvu Federacije BiH, predviđene aktivnosti Projekta ne aktiviraju procjenu utjecaja na okoliš (EIA).

Slijedeći Uredbu kojom se određuju postrojenja i objekti koji moraju imati okolišnu dozvolu⁴, predviđene aktivnosti Projekta ne zahtijevaju okolišnu dozvolu.

2.1.2. Pravilnik o upravljanju otpadom

U Federaciji BiH, upravljanje otpadom regulirano je Zakonom o upravljanju otpadom Federalnih⁵Prema Zakonu o zaštiti okoliša Federacije BiH, Zahtjev za okolišnu dozvolu mora biti popraćen Planom gospodarenja otpadom. Plan gospodarenja otpadom mora sadržavati sljedeće:

- dokumentacija o otpadu koji tvrtka proizvodi (podrijetlo, vrsta otpada prema klasifikacijskom popisu otpada, sastav, količina)
- mjere koje treba poduzeti za ograničavanje stvaranja otpada, posebno u slučaju opasnog otpada
- odvajanje otpada, posebno odvajanje opasnog otpada od ostalih vrsta otpada i materijala za reciklažu

²Službene novine Federacije BiH, br. 51/21

³Službene novine Federacije BiH, br. 63/21

⁴Službene novine Federacije BiH, br. 51/21

⁵Službene novine Federacije BiH, br. 33/03, 72/09 i 92/17

- odlaganje otpada
- metode obrade i/ili odlaganja otpada

2.1.3. Propisi o upravljanju vodama

U Federaciji BiH, Zakon o vodama⁶ uređuje upravljanje vodama, uključujući zaštitu voda, korištenje voda, zaštitu od štetnog djelovanja voda te regulaciju vodotoka i drugih voda.

Uredba o uvjetima za ispuštanje otpadnih voda u okoliš i javne kanalizacijske sustave u Federaciji BiH⁷ utvrđuje uvjete za prikupljanje, pročišćavanje i ispuštanje komunalnih otpadnih voda; uvjete za pročišćavanje i ispuštanje tehnoloških otpadnih voda u okoliš ili javne kanalizacijske sustave; granične vrijednosti emisija otpadnih voda prilikom ispuštanja u okoliš ili javne kanalizacijske sustave; rokove za postizanje graničnih vrijednosti; te praćenje i ispitivanje otpadnih voda.

Zakon o vodama propisuje da se vodne dozvole moraju ishoditi, bez obzira na njihov utjecaj na zahvaćanje vode u svim industrijama i djelatnostima, a posebno za industriju i energetiku, kao i za bilo koju drugu djelatnost koja može utjecati na količinu i kvalitetu vode.

Prema Zakonu o vodama Federacije Bosne i Hercegovine, proces izdavanja vodnih dozvola sastoji se od tri faze:

1. izdavanje prethodne vodne suglasnosti
2. izdavanje vodne suglasnosti
3. izdavanje vodne dozvole

Prethodna vodna suglasnost postavlja uvjete koje mora ispunjavati projektna dokumentacija, kao što je projektni nacrt. Zahtjev za izdavanje prethodne vodne suglasnosti treba podnijeti istovremeno sa Zahtjevom za okolišnu dozvolu, jer su oba predmet izdavanja urbanističke suglasnosti. Zahtjev za prethodnu vodnu suglasnost mora biti popraćen Elaboratom za izdavanje prethodne vodne suglasnosti. Ovaj Elaborat mora izraditi tvrtka licencirana od strane Federalnog ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva. Važenje prethodne vodne suglasnosti istječe nakon tri godine ako u tom roku nije podnesen Zahtjev za vodnu suglasnost.

Vodnom suglasnošću potvrđuje se da je Projektna dokumentacija priložena uz Zahtjev za izdavanje Vodne suglasnosti u skladu s Prethodnom vodnom suglasnošću i ostalom planskom dokumentacijom. Vodnom suglasnošću propisuju se uvjeti koji se moraju ispuniti tijekom građevinskih radova, potrebna istraživanja i opažanja tijekom izvođenja radova, obveze vođenja evidencije, dostavljanja podataka u vodni informacijski sustav, kao i obveze naknade trećim stranama za štetu nastalu kao rezultat radova te rok važenja Vodne suglasnosti. Zahtjevu za izdavanje građevinske dozvole mora se priložiti Vodna suglasnost. Važenje Vodne suglasnosti prestaje nakon dvije godine ako građevinska dozvola nije izdana i građevinski radovi nisu započeti u tom roku.

Vodna dozvola potvrđuje da su ispunjeni svi zahtjevi postavljeni u Vodnoj suglasnosti i izdaje se prije Dozvole za uporabu. Vodna dozvola definira namjenu, uvjete i odredbe korištenja vode, režim rada postrojenja i postrojenja, uvjete i odredbe ispuštanja otpadnih voda, uvjete i odredbe odlaganja krutog i tekućeg otpada te ostale uvjete. Također definira obveze podnositelja zahtjeva u vezi s mjerenjem otpadnih voda, učestalošću mjerenja, kontrolom kvalitete i vođenjem evidencije o

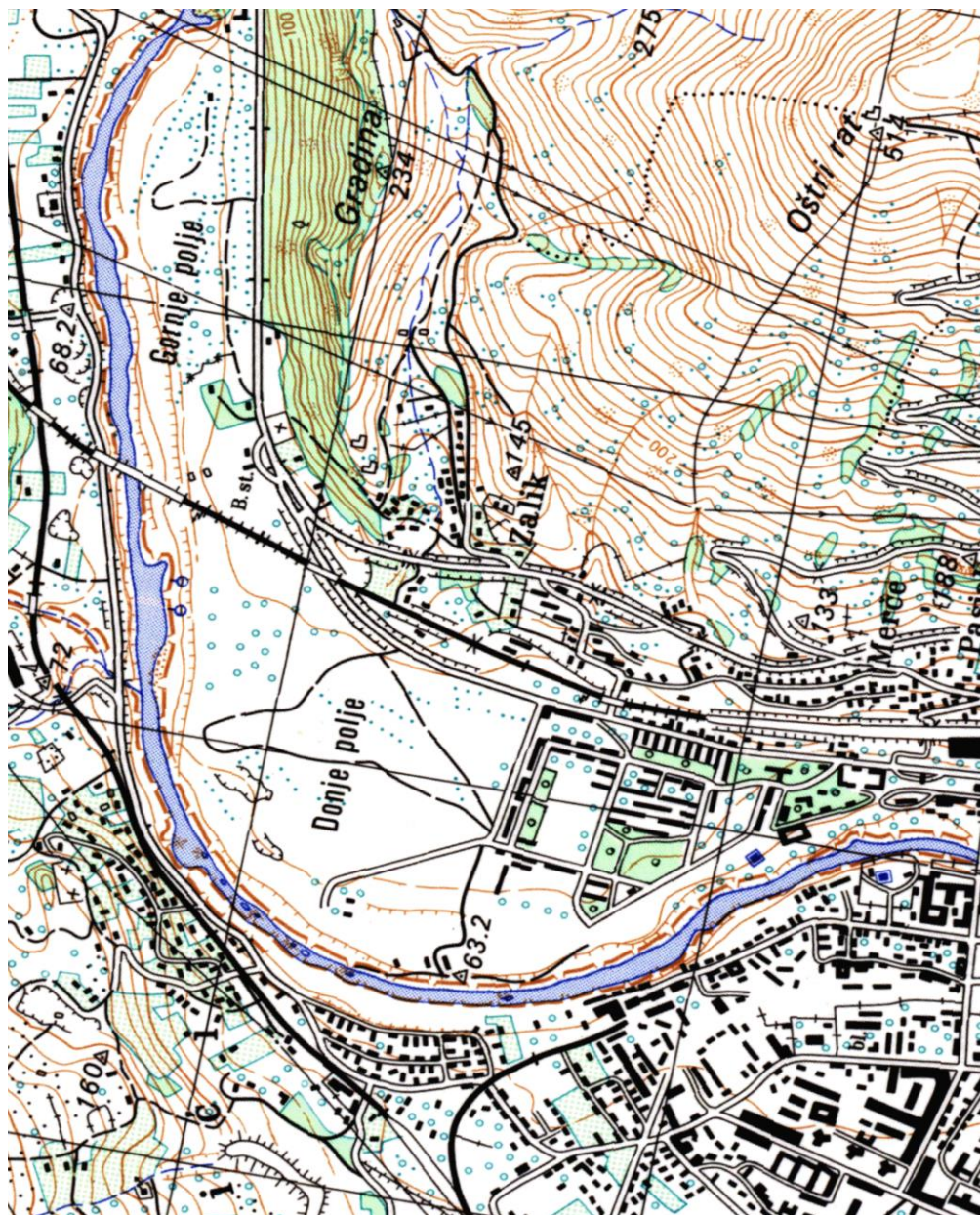
⁶Službene novine Federacije BiH, br. 70/06

⁷Službene novine Federacije BiH, br. 26/20

korištenoj vodi, kao i obveze u vezi s obračunom i plaćanjem vodnih naknada. Vodna dozvola izdaje se na ograničeno vrijeme, ali ne dulje od 15 godina.

U Federaciji BiH, vodna dokumentacija izdaje se prema Pravilniku o sadržaju, obliku, uvjetima i načinu izdavanja i čuvanja vodne dokumentacije⁸.

U Federaciji BiH, Agencija za vodne površine rijeke Save, Agencija za vodne površine Jadranskog mora i kantonalna ministarstva odgovorni su za izdavanje akata o upravljanju vodama.

Slika 2: Pregledna karta - Sjeverni ulaz u raskrižje s Mostarom

2.1.4. Pravilnik o zaštiti prirode

Zakon o zaštiti prirode Federacije BiH⁹ propisuje: odgovornosti tijela zaštite prirode, opće mjere očuvanja prirode, upravljanje zaštićenim područjima, ocjenu prihvatljivosti zahvata u prirodu, tipove staništa i ekološki značajna područja, vrste i podvrste, zaštitu vrsta, zaštitu i očuvanje bioraznolikosti,

⁸Službene novine Federacije BiH, br. 31/15, 55/19, 41/20, 63/22

⁹Službene novine Federacije BiH, br. 66/13

ekosustave, uspostavu Europske ekološke mreže posebno zaštićenih područja - Natura 2000, zaštićene prirodne vrijednosti, naknadu štete, davanje prijedloga za koncesije na zaštićenim prirodnim vrijednostima, inventarizaciju i praćenje stanja, pristup informacijama i sudjelovanje javnosti itd.

Osim toga, 13 podzakonskih akata regulira različite aktivnosti vezane uz upravljanje zaštitom prirode, uključujući:

- Pravilnik o sadržaju i načinu izrade plana upravljanja zaštićenim područjem¹⁰
- Pravilnik o uvjetima pristupa zaštićenom području¹¹
- Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja registra zaštićenih područja¹²
- Uredba NATURA 2000 - zaštićena područja u Europi¹³

Kada se projektne aktivnosti odvijaju unutar ili u blizini Natura 2000 područja ili određenih zaštićenih područja, Zakon o zaštiti prirode Federacije BiH zahtijeva Procjenu prihvatljivosti predložene intervencije. Ovaj postupak uključuje provjeru kako bi se utvrdili potencijalni ekološki utjecaji, nakon čega slijedi detaljna procjena ako se značajni utjecaji ne mogu isključiti. Postupak uključuje konzultacije s nadležnim tijelima za zaštitu okoliša, pripremu ekoloških studija (prema potrebi) i sudjelovanje javnosti. Prije početka radova potrebno je dobiti odobrenje, a mogu biti potrebne mjere ublažavanja kako bi se utjecaji na vrste i staništa sveli na minimum.

Druga ključna zakonodavna područja relevantna za projekt:

- Seizmička otpornost: Građevinske aktivnosti moraju biti u skladu s nacionalnim standardima seizmičkog projektiranja (usklađenim s Eurokodom 8), posebno u zonama visokog rizika koje prevladavaju u južnoj i središnjoj Federaciji BiH.
- Zaštita od požara: Zakon o zaštiti od požara i Pravilnik o tehničkim normama zahtijevaju procjene rizika od požara i integraciju preventivnih mjera u projektiranje cesta, posebno u šumovitim ili sušnim područjima.
- Prilagodba klimatskim promjenama: Projekti moraju uključivati mjere otpornosti u okviru Strategije za klimatske promjene Federacije BiH, koje se bave zaštitom od poplava, stabilizacijom padina i izdržljivošću materijala u ekstremnim vremenskim uvjetima.
- Vađenje minerala (kamenolomi, šljunak, pijesak): U skladu sa Zakonom o geološkim istraživanjima i Zakonom o rudarstvu, vađenje mora biti licencirano, procijenjeno s obzirom na utjecaj na okoliš i nadzirano kako bi se spriječilo prekomjerno iskorištavanje i degradacija zemljišta.
- Buka: Zakon o zaštiti okoliša i Pravilnik o zaštiti od buke zahtijevaju procjene buke za cestovne projekte u blizini stambenih ili osjetljivih zona, s ublažavanjem temeljenim na projektiranju kao što su barijere ili kolnici s niskom razinom buke.

¹⁰Službene novine Federacije BiH, br. 65/06

¹¹Službene novine Federacije BiH, br. 69/06

¹²Službene novine Federacije BiH, br. 69/06

¹³Službene novine Federacije BiH, br. 43/11

2.1.5. Građevinski propisi

Svrha prostornog planiranja je optimalno raspoređivanje ljudi, materijalnih dobara i aktivnosti u prostoru kroz organizaciju, uređenje, korištenje i zaštitu zemljišnih resursa. Prostorno planiranje usvaja integrirani pristup koji kombinira prirodne, antropogene i stvorene prostore kako bi se riješili prostorni sukobi. U pravnom smislu, prostorno planiranje u BiH je isključiva ustavna nadležnost entiteta i kantona. Takva podjela nadležnosti zahtijeva donošenje zakona i podzakonskih akata na entitetskoj i kantonalnoj razini. Pokrivenost zemlje prostornim planovima je nepotpuna.

U Federaciji BiH, građevinarstvo je regulirano sljedećim zakonodavstvom:

- Zakon o prostornom planiranju i korištenju zemljišta u Federaciji BiH¹⁴
- Kantonalni zakoni o prostornom uređenju i gradnji

Zakon o prostornom planiranju i korištenju zemljišta u Federaciji BiH regulira planiranje korištenja zemljišta kroz izradu i donošenje planskih dokumenata i njihovu provedbu; vrstu i sadržaj planskih dokumenata; korištenje zemljišta na razini entiteta; kontrolu provedbe planskih dokumenata relevantnih za entitet; kontrolu nad provođenjem ovog zakonodavstva i kazne za pravne i fizičke osobe.

Planiranje na svim saveznim razinama mora biti usklađeno sa specifičnim propisima iz sektora okoliša, voda, zemljišta, šumarstva, zdravstva itd., kako je propisano člankom 9. Zakona.

Prema ovom Zakonu i kantonalnim propisima o prostornom planiranju i gradnji, za izgradnju objekata potrebno je pribaviti urbanističku dozvolu, građevinsku dozvolu i uporabnu dozvolu. Ovisno o vrsti gradnje, ove dozvole izdaje Federalno ministarstvo prostornog uređenja, kantonalna ministarstva nadležna za prostorno planiranje ili jedinice lokalne samouprave (gradovi ili općine).

Investitor je odgovoran za podnošenje Zahtjeva za izdavanje urbanističke suglasnosti. Zahtjevu se mora priložiti Idejni projekt i Dozvola za zaštitu okoliša (ako je potrebna). Ministarstvo je dužno odgovoriti na zahtjev u roku od 30 dana od podnošenja Zahtjeva. Urbanistička suglasnost vrijedi godinu dana, a u tom roku mora se podnijeti Zahtjev za izdavanje građevinske suglasnosti.

Stranka kojoj je dodijeljena urbanistička suglasnost odgovorna je za podnošenje Zahtjeva za izdavanje građevinske dozvole. Zahtjevu za izdavanje građevinske dozvole mora biti priložen detaljan projekt. Ministarstvo je dužno odgovoriti na zahtjev u roku od 30 dana od primitka Zahtjeva.

Na temelju Zahtjeva, Ministarstvo izdaje uporabnu dozvolu nakon provedenog tehničkog pregleda.

Uredba o organizaciji gradilišta, obveznoj dokumentaciji o gradilištu i sudionicima u gradnji¹⁵ specificira dokumente koji se moraju čuvati na gradilištima, uključujući Plan organizacije gradilišta (CSOP). CSOP je sadržavao sljedeće:

- Karta lokacije
- Opis pripremljenih radova i uređenja gradilišta tijekom i nakon građevinskih radova
- Opis tehnološke sheme
- Elaborat o sigurnosti (sastavljen od Elaborata o zaštiti na radu i Elaborata o gašenju požara i zaštiti od eksplozija)

¹⁴Službene novine Federacije BiH, br. 2/06, 72/07, 32/08, 4/10, 13/10, 45/10, 85/21, 92/21

¹⁵Službene novine Federacije BiH, br. 25a/22, 42/22, 93/22

- Opis planiranih mjera za praćenje emisija unutar područja i/ili njihovog utjecaja

Izvođač radova mora izraditi CSOP za građevinske radove prije početka građevinskih radova. Mora ga kontrolirati i potpisati Nadzorno tijelo, koje je pravna osoba odgovorna za cjelokupni nadzor građevinskih radova, kako je propisano gore spomenutom Uredbom. Plan treba odgovarati zahtjevima, sigurnosnim mjerama i obvezama sadržanima u Dozvoli za zaštitu okoliša ili zahtjevima zaštite okoliša utvrđenim u postupku odobrenja gradnje.

2.1.6. Otkup zemljišta

Ne očekuje se da će predložene aktivnosti Projekta uključivati fizičko raseljavanje; međutim, određeni podprojekti mogu zahtijevati trajno i/ili privremeno stjecanje zemljišta, posebno za mjere poboljšanja sigurnosti, intervencije prilagodbe klimatskim promjenama ili izgradnju privremenih obilaznica tijekom radova na sanaciji. Prije podnošenja zahtjeva za financiranje, svaki podprojekt će proći detaljnu provjeru kako bi se procijenilo je li stjecanje zemljišta potrebno, njegova priroda (trajno ili privremeno) i njegov opseg. Svi utjecaji vezani uz zemljište bit će riješeni u skladu s odredbama OPP-a.

Otkup zemljišta u Federaciji BiH reguliran je Zakonom o eksproprijaciji Federacije¹⁶. Ovim se Zakonom uređuju uvjeti, način i postupak izvlaštenja imovine radi izgradnje objekata od javnog interesa. Imovina se može izvlaštiti radi izgradnje cesta, poslovnih i industrijskih zona, gospodarskih, komunalnih, zdravstvenih, obrazovnih i kulturnih objekata, objekata civilne zaštite i drugih objekata od javnog interesa. Predmet izvlaštenja su nekretnine u vlasništvu fizičkih i pravnih osoba.

Imovina se može eksproprijirati samo uz proglašenje javnog interesa za Projekte. Eksproprijacija se može provesti za potrebe Federacije, kantona, gradova, općina, javnih poduzeća, njihovih podružnica u 100%-tnom vlasništvu i javnih ustanova. Iznimno, eksproprijacijom se može uspostaviti služnost u korist građana za postavljanje vodovodnih i kanalizacijskih cijevi, električnih i telefonskih kabela, plinovoda i u drugim slučajevima određenim Zakonom kako je definirano člankom 6.

Javni interes proglašava se posebnom uredbom ili Zakonom (čl. 14. i 15.). Javni interes za izgradnju objekata ili izvođenje drugih radova na području za koje je donesen regulacijski plan ili urbanistički plan smatra se utvrđenim tim planom, odnosno Projektom.

Eksproprijacija može biti potpuna ili nepotpuna.

Potpuna eksproprijacija omogućuje korisniku eksproprijacije da stekne zakonsko pravo vlasništva nad oduzetom nekretninom, dok prava prethodnog vlasnika na nekretnini, kao i druga prava na toj nekretnini, prestaju postojati (čl. 7.).

Nepotpuna eksproprijacija ne podrazumijeva promjenu vlasništva nad zemljištem. Nepotpunom eksproprijacijom može se uspostaviti služnost na zemljištu i zgradama, kao i zakup zemljišta na određeno vrijeme (čl. 8.).

Izvlaštenjem nekretnine, korisnik izvlaštenja stječe pravo korištenja te nekretnine u svrhu za koju je izvlaštenje provedeno. Vlasnici zemljišta pogođeni djelomičnim gubitkom svoje imovine imaju pravo zahtijevati potpuno izvlaštenje i odgovarajuću naknadu, u slučaju da bi djelomično izvlaštenje pogoršalo ekonomsku situaciju stvarnog vlasnika nekretnine ili učinilo preostali dio nekretnine neupotrebljivim ili teškim za korištenje. Vlasnike o tim pravima mora obavijestiti općinsko/gradsko

¹⁶ „Službene novine Federacije BiH“, br. 70/07, 36/10, 25/12, 8/15 i Odluka Ustavnog suda 34/16

tijelo. Takav zahtjev može se podnijeti do donošenja Rješenja o izvlaštenju u prvom stupnju, kao i tijekom žalbenog postupka ako pogođeni vlasnik nije bio obaviješten o tom pravu. (čl. 11.).

Prije podnošenja prijedloga za izvlaštenje, korisnik izvlaštenja dužan je javnom objavom pozvati vlasnike nekretnina da steknu nekretninu sporazumom u skladu s člankom 23. Izvlaštenje se može započeti tek nakon što su osigurana potrebna sredstva i položena u banku u procijenjenom ukupnom iznosu za plaćanje ili nakon što se dostavi dokaz o postojanju zamjenskih nekretnina (čl. 24.), a naknada se mora osigurati prije formalnog prijenosa vlasništva (čl. 31.).

Iz razloga hitnosti i kako bi se izbjegla veća šteta, korisnik eksproprijacije može preuzeti posjed zemljišta i prije nego što Odluka o eksproprijaciji postane pravomoćna i prije isplate naknade, ali isključivo na temelju odluke Vlade Federacije BiH. Općenito, naknada se osigurava zamjenom drugom odgovarajućom nekretninom koja odgovara tržišnoj vrijednosti nekretnine koja je ekspropirirana u istoj općini ili gradu, ali ako vlasnik odbije takvu zamjensku nekretninu ili korisnik eksproprijacije ne može osigurati zamjensku nekretninu, naknada se isplaćuje u gotovini po tržišnoj vrijednosti nekretnine.

Zakon o stvarnim pravima¹⁷ propisuje stjecanje, korištenje, raspolaganje, zaštitu i prestanak prava vlasništva i drugih stvarnih prava, kao i prava posjeda, uključujući pitanja ograničavanja tih prava, pravo služnosti, suvlasništva i zajedničkog vlasništva, postupak stjecanja prava vlasništva na zemljištu i/ili građevinama izgrađenim na tuđem zemljištu. Zaštita prava vlasništva i drugih stvarnih prava jamči se ovim Zakonom. Prema članku 2., prava vlasništva i druga stvarna prava mogu se ograničiti ili oduzeti samo u javnom interesu, ali samo pod određenim uvjetima definiranim Zakonom, slijedeći načela međunarodnog prava. Radi zaštite prirodnih resursa, okoliša, ljudskog zdravlja, kulturne i povijesne baštine itd., način korištenja i raspolaganja određenim stvarima može se ograničiti ili posebno urediti. Značajna odredba Zakona je da korisnici imovine stječu pravo vlasništva nakon 10 godina savjesnog i zakonitog stanovanja ili 20 godina savjesnog stanovanja. Osim toga, Zakon propisuje da savjestan graditelj građevine na zemljištu u vlasništvu druge osobe ima pravo steći takvo zemljište ako se vlasnik zemljišta ne protivi izgradnji. U ovom slučaju, vlasnik zemljišta ima pravo tražiti naknadu u iznosu tržišne vrijednosti zemljišta.

2.1.7. Radni propisi

Ključni zakoni koji reguliraju uvjete rada u Federaciji BiH su:

- Zakon o radu u Federaciji BiH
- Zakon o zdravstvenom osiguranju

Zakon o radu u Federaciji BiH¹⁸ uređuje prava, obveze i odgovornosti poslodavaca i radnika u vezi s provedbom i poboljšanjem sigurnosti i zaštite zdravlja radnika na radu, kao i opća načela prevencije i sustav pravila sigurnosti i zdravlja na radu čija primjena pomaže u sprječavanju ozljeda na radu, profesionalnih i drugih bolesti povezanih s radom, kao i zaštitu radnog okoliša, te druga pitanja vezana uz sigurnost i zdravlje na radu. Zakon definira sklapanje ugovora o radu, radno vrijeme, plaću, prestanak ugovora o radu, prava i obveze iz ugovora o radu i kolektivno pregovaranje. Zakon, između ostalog, tretira prava radnika i poslodavca na sklapanje ugovora o radu, prava maloljetnih radnika i radnika ženskog spola te sigurnost i zdravlje na radu. Odredbe ovog Zakona usklađene su s konvencijama Međunarodne organizacije rada (MOR) o prisilnom radu, diskriminaciji, dječjem radu, jednakoj plaći, slobodi udruživanja, slobodi organiziranja i kolektivnom pregovaranju.

¹⁷ „Službene novine Federacije BiH“, br. 66/13, 100/13 i Odluka Ustavnog suda 32/19

¹⁸ „Službene novine Federacije BiH“, br. 29/16, 89/18 i 23/20 - Odluka Ustavnog suda

Zakoni u članku 20. propisuju minimalnu dob za sklapanje ugovora o radu od 18 godina, osim osoba između 15 i 18 godina, uz suglasnost njihovih zakonskih skrbnika i na temelju liječničke potvrde zdravstvene ustanove, te pod uvjetom da obavljanje posla ne ugrožava zdravlje, moral i obrazovanje maloljetnika. Ugovori o radu mogu se sklopiti na neodređeno vrijeme, na određeno vrijeme ili na nepuno radno vrijeme (čl. 22.).

Uvjeti propisani ovim Zakonom uključuju zabranu diskriminacije u pogledu uvjeta zapošljavanja i odabira kandidata, obrazovanja, osposobljavanja i profesionalnog razvoja, napredovanja i otkaza ugovora o radu (čl. 10.). Diskriminacija radnika i tražitelja posla zabranjena je na temelju spola, spolne orijentacije, bračnog statusa, obiteljskih obveza, dobi, invaliditeta, trudnoće, jezika, vjere, političkih i drugih mišljenja, etničkog podrijetla, društvenog podrijetla, financijskog stanja, rođenja, rase, boje kože, članstva ili nepripadnosti političkim strankama i sindikatima, zdravstvenog stanja ili bilo koje druge osobne karakteristike. Uznemiravanje i seksualno uznemiravanje također su zabranjeni (čl. 8.).

Ženama tijekom trudnoće i poroda pruža se posebna zaštita. Žene imaju pravo na 52 tjedna porodiljnog dopusta. Poslodavci ne mogu odbiti zaposliti ženu zbog njezine trudnoće ili porodiljnog dopusta. Nadalje, nije dopušteno raskinuti ugovor o radu sa ženom nakon isteka porodiljnog dopusta.

Puno radno vrijeme iznosi 40 sati tjedno i može se rasporediti na najviše šest radnih dana (čl. 36.). Zakon propisuje stanke u tijeku radnog vremena, kao i dnevni (najmanje 12 sati) i tjedni odmor (najmanje 24 sata). Za rad dulji od 6 sati dnevno, radnik ima pravo na odmor u trajanju od najmanje 30 minuta (čl. 44.).

Poslodavci su dužni prijaviti radnike na mirovinsko i invalidsko osiguranje, zdravstveno osiguranje i osiguranje za slučaj nezaposlenosti.

Radnik ima pravo na povećanu plaću za otežane uvjete rada, prekovremeni i noćni rad, te za rad vikendom, blagdanom ili bilo kojim drugim danom za koji je zakonom određeno da se ne radi u skladu s kolektivnim ugovorom, pravilnikom o radu i ugovorom o radu (čl. 76.). Zakon jamči pravo radnika na pravičnu plaću i punu naknadu plaće za vrijeme godišnjeg odmora, službenog praznika i privremene nesposobnosti za rad zbog ozljede na radu ili profesionalne bolesti (čl. 81.).

Radnici imaju pravo na naknadu plaće za vrijeme privremene nesposobnosti za rad uzrokovane bolešću ili ozljedom ili drugim razlozima predviđenim Zakonom o zdravstvenom osiguranju¹⁹ Naknada plaće pripada radniku samo za dane za koje bi prema propisima o radu imao pravo na plaću ili naknadu plaće. Naknada plaće utvrđuje se u iznosu od najmanje 80% osnovice za naknadu, s tim da ne može biti niža od iznosa minimalne plaće koja vrijedi za mjesec za koji se naknada utvrđuje. Naknada plaće za vrijeme bolovanja iznosi najmanje 80% plaće, dok naknada plaće za vrijeme bolovanja za ozljede na radu, za bolesti povezane s trudnoćom i porodom te za transplantaciju organa iznosi 100% plaće.

Plaća radnika i elementi osnovne plaće na temelju radnog učinka određeni su kolektivnim ugovorom, pravilnikom o radu i ugovorom o radu.

¹⁹“Službene novine Federacije BiH”, br. 30/97, 7/02, 70/08, 48/11, 100/14 i Odluka Ustavnog suda 36/18

2.1.8. Pravilnik o sigurnosti na radu

Zakon koji regulira zdravlje i sigurnost na radu u Federaciji BiH je Zakon o zaštiti na radu Federacije BiH.²⁰Ovaj Zakon usklađen je s Konvencijom MOR-a o sigurnosti i zdravlju na radu br. 155²¹i Preporuka o sigurnosti i zdravlju na radu br. 164²²MOR-a, kao i odredbe revidirane Europske socijalne povelje koje se odnose na pravo radnika na sigurne i zdrave uvjete rada²³, koju je Bosna i Hercegovina prihvatila i ratificirala. Odredbe Direktive Vijeća 89/391/EEZ od 12. lipnja 1989.²⁴o uvođenju mjera za poticanje poboljšane sigurnosti i zdravlja na radu, koja sadrži opća načela u vezi sa sprječavanjem profesionalnih rizika, sigurnošću i zdravljem na radu te uklanjanjem rizika koji mogu uzrokovati nesreće, na kojoj se temelje svi moderni europski zakoni koji reguliraju ovo područje, korištena je tijekom izrade ovog Zakona, a navedena direktiva je prenesena u zakonodavstvo Federacije Bosne i Hercegovine.

Sigurnost i zaštita zdravlja na radu, u smislu ovog zakona, jest osiguravanje takvih uvjeta rada koji u najvećoj mogućoj mjeri sprječavaju nastanak ozljeda na radu, profesionalnih i s radom povezanih bolesti te stvaraju preduvjet za potpunu fizičku, psihičku i socijalnu sigurnost zaposlenika.

Prema članku 10., poslodavac koji izrađuje tehničku dokumentaciju za objekte i tehničko-tehnološke procese dužan je prilikom projektiranja objekata i tehničko-tehnoloških procesa primjenjivati propisane mjere sigurnosti i zaštite zdravlja na radu, uz naznaku svih rizika i mjera za njihovo uklanjanje.

Poslodavac koji izvodi radove na izgradnji, montaži, zamjeni opreme, remontu ili rekonstrukciji objekata dužan je izraditi Elaborat o uređenju gradilišta i osigurati izvođenje radova prema tom elaboratu (čl. 12). Radna oprema mora odgovarati radnom procesu koji se izvodi i mora biti na odgovarajući način prilagođena toj namjeni kako ne bi ugrozila sigurnost i zdravlje radnika.

Poslodavac je dužan svojim internim aktom o zaštiti na radu (čl. 23.) utvrditi organizaciju provedbe zaštite na radu, te pravila prevencije i zaštite.

Poslodavac je dužan organizirati sigurnost i zdravlje na radu, provesti procjenu rizika za svako radno mjesto, omogućiti zaposleniku da se prije početka rada upozna s mjerama sigurnosti i zdravlja, donijeti interni akt o zaštiti na radu, informirati radnike o uvođenju novih tehnologija i sredstava za rad, te opasnostima i štetnostima za zdravlje radnika, pripremati radnike za siguran rad i opskrbljivati radnike sredstvima i opremom osobne zaštite, provoditi periodične liječničke preglede, provoditi periodične preglede sredstava rada i opreme za zaštitu na radu, provoditi mjere zaštite od požara, provoditi mjere za osiguranje prve pomoći, te obavijestiti nadležnu inspekciju rada o svakom smrtnom slučaju, nesreći koja je pogodila jednog ili više radnika, teškoj ozljedi, profesionalnoj bolesti, svakoj pojavi ili bolestima koje pogađaju više od jednog radnika i svakoj pojavi koja bi mogla ugroziti život ili zdravlje radnika na radu (čl. 22.).

²⁰“Službene novine Federacije BiH”, br. 79/20

²¹Konvencija o sigurnosti i zdravlju na radu br. 155, 1981., MOR, dostupna na:http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_INSTRUMENT_ID:312300

²²Preporuka o sigurnosti i zdravlju na radu (br. 164), 1981., MOR, dostupna na:http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO:12100:P12100_INSTRUMENT_ID:312502:NE

²³Europska socijalna povelja iz 1961., dostupna na:<https://www.coe.int/en/web/european-social-charter>

²⁴Direktiva Vijeća 89/391/EEZ od 12. lipnja 1989. o uvođenju mjera za poticanje poboljšanja sigurnosti i zdravlja radnika na radu

Radnici su dužni koristiti osobnu zaštitnu opremu i pridržavati se ostalih uputa vezanih uz sigurnost na radu.

U slučajevima kada radnici moraju rukovati opasnim tvarima, Zakon propisuje obveze poslodavaca da smanje opasnost za radnike (čl. 26.). Međutim, ne postoje specifični zahtjevi za zaštitu na radu povezani s azbestom. Ako takav rizik postane relevantan u okviru Projekta, WB EHS i GIIP će voditi definiciju specifičnih mjera.

Ranjive skupine, kao što su trudnice, majke ili dojilje, maloljetnici, osobe s invaliditetom, kao i radnici s promijenjenom radnom sposobnošću u smislu propisa o mirovinskom i invalidskom osiguranju, ne smiju raditi na poslovima gdje postoji rizik za njihovo tjelesno i psihičko zdravlje i život te u teškim uvjetima rada (čl. 70.).

2.1.9. Propisi o zaštiti kulturnih dobara

Odluka o privremenoj listi nacionalnih spomenika BiH²⁵ usvojila je popis nacionalnih spomenika BiH, a propisano je da će Komisija za zaštitu nacionalnih spomenika donijeti pojedinačnu odluku o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom za svako dobro upisano na Privremeni popis.

Zakon o provedbi odluka Komisije za zaštitu nacionalnih spomenika osnovane prema Aneksu 8 Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini²⁶ utvrđuje mjere za zaštitu i rehabilitaciju dobara koja su proglašena nacionalnim spomenicima BiH. Ovim zakonom propisano je da je nadležno ministarstvo dužno, prije izdavanja odobrenja, pribaviti stručno mišljenje nadležne institucije za zaštitu kulturne i povijesne baštine o Projektu rehabilitacije nacionalnih spomenika.

Zakon o zaštiti kulturne baštine ZDC-a²⁷ uređuje dobra kulturne baštine, mjere za njihovu zaštitu, korištenje i obnovu, prava i obveze vlasnika, subjekata zaštite, financiranje aktivnosti, nadzor, poslove lokalne samouprave i kazne za prekršaje na području ZDK-a. Prema ovom Zakonu, bez suglasnosti Kantonalnog zavoda za zaštitu kulturne baštine ne smiju se izvoditi radovi na: (i) zaštićenom lokalitetu, dobru i u zaštitnoj zoni, koji bi mogli izravno ili neizravno promijeniti izgled, autentičnost, izvornost ili druga svojstva dobara kulturne baštine, (ii) području na kojem se razumno pretpostavlja da se mogu nalaziti dobra kulturne baštine. Rješenje kojim Kantonalni zavod daje suglasnost za izvođenje radova na zaštićenom lokalitetu, dobru i zaštitnoj zoni mora sadržavati i zaštitne mjere. Kada se tijekom izvođenja radova pojavi nepredviđena opasnost za zaštićeno kulturno dobro ili se otkrije potencijalno kulturno dobro, izvođač radova dužan je bez odgode zaustaviti radove i obavijestiti Kantonalni zavod. Obustava radova traje dok Kantonalni zavod ne utvrdi zaštitne mjere, ali ne dulje od 60 dana. Troškove zaštitnih mjera snosi izvođač radova.

Zakon o zaštiti kulturne baštine HNŽ-a²⁸ uređuje pojam kulturno-povijesne baštine i jedinstvenu osnovu za zaštitu, očuvanje, korištenje i obnovu kulturne baštine, obveze i prava vlasnika dobara kulturne baštine, obavljanje stručnih i administrativnih poslova, financiranje zaštite i očuvanja kulturne baštine i druga pitanja na području HNŽ-a. Prema ovom Zakonu, bez suglasnosti Kantonalnog zavoda za zaštitu kulturno-povijesne baštine HNŽ-a zabranjeno je vršiti promjene na dobrima kulturne baštine, kao i u njihovoj neposrednoj blizini, odnosno narušavati integritet dobara kulturne baštine. Te aktivnosti uključuju konzervaciju, restauraciju, rekonstrukciju, rehabilitaciju i adaptaciju dobara kulturne baštine. Bez suglasnosti Kantonalnog zavoda ne smiju se izvoditi radovi na (i) zaštićenom lokalitetu, dobru i u zaštitnoj zoni koji bi mogli izravno ili neizravno promijeniti

²⁵„Službeni glasnik BiH”, br. 03/02

²⁶„Službene novine Federacije BiH”, br. 2/02, 08/02, 27/02, 06/04, 51/07

²⁷„Službene novine ZDC-a”, br. 02/02

²⁸„Službeni glasnik HNŽ-a”, br. 02/06

izgled, autentičnost, izvornost ili druga svojstva dobra kulturne baštine, (ii) području na kojem se razumno pretpostavlja da se nalaze dobra kulturne baštine. Odluka kojom Kantonalni zavod daje suglasnost za izvođenje radova na zaštićenom lokalitetu, dobru i zaštitnoj zoni mora sadržavati i zaštitne mjere. Kada se tijekom izvođenja radova pojavi nepredviđena opasnost za zaštićeno kulturno dobro ili se otkrije potencijalno kulturno dobro, izvođač je dužan bez odgode zaustaviti radove i obavijestiti Kantonalni zavod. Obustava radova traje dok Kantonalni zavod ne utvrdi zaštitne mjere, ali ne dulje od 60 dana. Troškove zaštite snosi izvođač.

Zakon o zaštiti kulturne baštine SC-a²⁹ uređuje dobra kulturne baštine, mjere za njihovu zaštitu, korištenje i obnovu, prava i obveze vlasnika, subjekata zaštite, financiranje aktivnosti, nadzor, poslove lokalne samouprave i kazne za prekršaje na području KS. Prema ovom Zakonu, bez suglasnosti Kantonalnog zavoda za zaštitu kulturne baštine ne smiju se izvoditi radovi na: (i) zaštićenom lokalitetu, dobru i u zaštitnoj zoni koji bi mogli izravno ili neizravno promijeniti izgled, autentičnost, izvornost ili druga svojstva dobra kulturne baštine, (ii) evidentiranom potencijalnom dobru kulturne baštine, (iii) području na kojem se razumno pretpostavlja da se mogu nalaziti dobra kulturne baštine. Rješenje kojim Kantonalni zavod daje suglasnost za izvođenje radova na zaštićenom lokalitetu, dobru i zaštitnoj zoni mora sadržavati i zaštitne mjere. Kada se tijekom izvođenja radova pojavi nepredviđena opasnost za zaštićeno kulturno dobro ili se otkrije potencijalno kulturno dobro, izvođač radova dužan je bez odgode zaustaviti radove i obavijestiti Kantonalni zavod. Obustava radova traje dok Kantonalni zavod ne utvrdi zaštitne mjere, ali ne dulje od 60 dana. Troškove zaštitnih mjera snosi izvođač radova.

2.1.10. Propisi o sigurnosti prometa

Zakon o osnovama sigurnosti cestovnog prometa u Bosni i Hercegovini³⁰ utvrđuje osnovna načela međusobnih odnosa i ponašanja suzainteresiranih strana u prometu i drugih subjekata u prometu, osnovne uvjete koje moraju ispunjavati ceste u pogledu sigurnosti cestovnog prometa, vođenje Središnjeg registra vozača i vozila, pravila cestovnog prometa, sustav prometnih znakova i znakova koje daju ovlaštene osobe, dužnosti u slučaju prometne nesreće, obuku vozača, uvjete za stjecanje prava upravljanja motornim vozilima, polaganje vozačkih ispita, zahtjeve za uređaje i opremu vozila, dimenzije, ukupnu masu i osovinsko opterećenje vozila, osnovne uvjete koje moraju ispunjavati vozila u prometu, rad strukovnih organizacija u BiH, te druga pitanja iz područja sigurnosti cestovnog prometa koja su jedinstvena za cijeli teritorij BiH.

Zakon o cestovnom prijevozu³¹ uređuje uvjete i način obavljanja djelatnosti prijevoza osoba i tereta motornim vozilima, prikolicama i zaprežnim vozilima u cestovnom prometu; rad stanica za tehnički pregled na području Federacije BiH; djelatnost javnog prijevoza putnika i tereta u redovnom i izvanrednom cestovnom prometu; prijevoz za vlastite potrebe; rad autobusnih kolodvora; i inspeksijski nadzor. Javni prijevoz i prijevoz za osobne potrebe mogu se obavljati samo ako su ispunjeni posebni uvjeti rada za određene vrste prijevoza i ako vozilo ispunjava tehničke i radne uvjete. Tehnički i radni uvjeti propisani su Pravilnikom o tehničkim i radnim uvjetima pod kojima se obavljaju određene vrste prijevoza.³²

²⁹ „Službeni glasnik SC“, br. 02/02, 37/08

³⁰ „Službeni glasnik BiH“, br. 6/06, 75/06, 44/07, 84/09, 48/10, 48/10 - ostali zakoni, 18/13, 8/17, 89/17 i 9/18

³¹ „Službene novine Federacije BiH“, br. 28/06, 2/10, 57/20

³² „Službene novine Federacije BiH“, br. 51/06, 79/06, 11/09

2.1.11. Propisi o kvaliteti i zaštiti zraka

Federacija BiH je usvojila odgovarajući set zakona i pravilnika koji reguliraju područje upravljanja kvalitetom zraka. Među najvažnijim zakonima ističu se sljedeći:

- Zakon o zaštiti zraka³³
- Pravilnik o praćenju kvalitete zraka³⁴
- Pravilnik o načinu praćenja kvalitete zraka i definiranju vrsta onečišćujućih tvari, graničnih vrijednosti i drugih standarda kvalitete zraka³⁵
- Pravilnik o graničnim vrijednostima emisija onečišćujućih tvari u zrak³⁶

Zakon o zaštiti zraka uređuje tehničke uvjete i mjere za sprječavanje ili smanjenje emisija u zrak uzrokovanih ljudskim aktivnostima koje se moraju poštivati u proizvodnom procesu, na području Federacije BiH, planiranje zaštite kvalitete zraka, posebne izvore emisija, katastar emisija, kvalitetu zraka, nadzor i kazne za prekršaje za pravne i fizičke osobe. Odredbe ovog Zakona ne primjenjuju se na emisije u zrak iz kućanskih aktivnosti ili kućanskih izvora izgaranja čija je toplinska snaga manja od 250 KW. U kućanskim izvorima emisija mogu se koristiti samo goriva (kruta i tekuća) navedena u standardima koje je utvrdio Institut za standarde BiH. Goriva za motorna vozila moraju biti u skladu sa standardima kvalitete koje je objavio Institut za standarde BiH.

Pravilnikom o praćenju kvalitete zraka utvrđeno je da je ovlaštena institucija za upravljanje sustavom praćenja kvalitete zraka Federalni hidrometeorološki zavod (FHMI), koji je odgovoran za sljedeće:

- uspostava, organizacija i upravljanje sustavom praćenja kvalitete zraka u Federaciji BiH, kao dio monitoringa u BiH
- uspostava informacijskog sustava kvalitete zraka za izvještavanje o rezultatima praćenja u propisanim obrascima

Mreža za praćenje kvalitete zraka može biti 1) savezna (kao dio nacionalne), 2) kantonalna, 3) gradska/općinska, 4) operatera postrojenja i objekata i 5) posebnih područja. Praćenje saveznog značaja provodi FHMI. Izbor lokacije saveznih mjernih postaja te njihova vrsta i broj, kao i učestalost mjerenja, određeni su u Saveznoj strategiji zaštite zraka od onečišćenja.

FHMI je dužan izvještavati o rezultatima monitoringa FMOT-u, Federalnom ministarstvu zdravstva, odnosno unutar njega Federalnom zavodu za javno zdravstvo Federacije BiH, Federalnom zavodu za statistiku i javnosti u BiH. FHMI je također dužan dostaviti rezultate monitoringa institucijama BiH koje su odgovorne za izvještavanje Europske agencije za okoliš (EEA) i Tajništva relevantnih konvencija koje je BiH ratificirala, potpisala ili im pristupila.

2.2. Primjenjivi ekološki i društveni standardi Svjetske Banke (ESS)

Projekt se financira putem bespovratnih sredstava Svjetske Banke i kao takav mora biti u skladu s Okvirom za okoliš i socijalna pitanja (ESF) Svjetske Banke, usvojenim u listopadu 2018. ESF utvrđuje predanost Svjetske Banke održivom razvoju, kroz pristup temeljen na riziku prilagođen svakom

³³“Službene novine Federacije BiH”, br. 33/03 i 04/10

³⁴“Službene novine Federacije BiH”, br. 12/05 i 09/16

³⁵“Službene novine Federacije BiH”, br. 01/12, 50/19 i 3/21

³⁶“Službene novine Federacije BiH”, br. 12/05

projektu. Okvir se sastoji od deset okolišnih i socijalnih standarda (ESS), koji zajednički utvrđuju obvezne zahtjeve za zajmoprimce i provedbene agencije.

Sljedeći ekološki i društveni standardi relevantni su za ovaj projekt izgradnje ceste:

ESS1 - Procjena i upravljanje okolišnim i društvenim rizicima i utjecajima

ESS1 utvrđuje zahtjev za identifikiranje, procjenu i upravljanje okolišnim i društvenim rizicima projekta. U skladu s ovim standardom, Plan upravljanja okolišem i društvenim rizicima (ESMP) izrađen je kao dio procesa dubinske analize. Projekt je klasificiran kao značajan rizik - prvenstveno zbog društvenih utjecaja povezanih s eksproprijacijom zemljišta i očekivanim poremećajima u prometu tijekom gradnje. Ekološki rizici smatraju se umjerenima i tipičnima za izgradnju linearne infrastrukture.

ESS2 - Rad i uvjeti rada

ESS2 se primjenjuje na sve radnike na projektu, uključujući one koje angažiraju izvođači radova i podizvođači. Zahtijeva provedbu poštenih radnih praksi, odredbi o zdravlju i sigurnosti radnika, mehanizama za podnošenje pritužbi radnika i postupaka za sprječavanje dječjeg rada i prisilnog rada. U skladu s ovim standardom priprema se poseban dokument o postupcima upravljanja radom (LMP).

ESS3 - Učinkovitost resursa i sprječavanje i upravljanje onečišćenjem

ESS3 zahtijeva da projekti učinkovito koriste resurse (npr. vodu, energiju, sirovine) i izbjegavaju ili minimiziraju ispuštanje onečišćujućih tvari. ESMP uključuje mjere za minimiziranje prašine, buke i otjecanja vode povezanih s gradnjom te zahtijeva od izvođača radova da usvoje prakse upravljanja otpadom i onečišćenjem specifične za lokaciju.

ESS4 - Zdravlje i sigurnost zajednice

S obzirom na blizinu gusto naseljenih područja i lokaciju na poznatoj prometnoj crpi, ESS4 je posebno relevantan. Obuhvaća sigurnost prometa i cesta, planiranje hitnih slučajeva i sprječavanje opasnosti povezanih s gradnjom za obližnje zajednice. Mjere ublažavanja uključuju odgovarajuću signalizaciju za preusmjeravanje prometa, ograđivanje aktivnih gradilišta i protokole za koordinaciju u hitnim slučajevima.

ESS5 - Otkup zemljišta, ograničenja korištenja zemljišta i prisilno preseljenje

Ovaj standard se aktivira zbog trajne eksproprijacije zemljišta potrebne za izgradnju kružnog toka i pripadajuće infrastrukture, kao i potencijalnih privremenih ograničenja pristupa tijekom faze izgradnje. Proces eksproprijacije zemljišta za ovaj projekt već je u poodmakloj fazi, a eksproprijacija je gotovo dovršena, provedena u skladu s nacionalnim Zakonom o eksproprijaciji i primjenjivim postupcima na kantonalnoj i općinskoj razini.

Kako bi se uskladio s ESS5, pripremljen je Akcijski plan preseljenja (RAP) u okviru šireg okvira modernizacije cesta koji je podržala Svjetska banka. RAP obuhvaća ključna načela kao što su pravedna naknada, pomoć pogođenim osobama, obnova sredstava za život gdje je to primjenjivo i konzultacije tijekom cijelog procesa. Važno je napomenuti da je RAP razvijen na temelju popisa stanovništva i socioekonomskih istraživanja pogođenih osoba te uključuje matrice prava na naknadu koje opisuju podobnost za naknadu.

Međutim, budući da se ovaj specifični podprojekt (rekonstrukcija raskrsnice „Sjeverni ulaz u Mostar“) provodi kao dio šireg okvira, Svjetska banka zahtijeva provedbu naknadne revizije preseljenja. Ova

revizija će poslužiti kao potvrda da je eksproprijacija zemljišta provedena na način koji je u skladu s načelima i zahtjevima ESS5, posebno u pogledu:

- Jesu li pogođene osobe bile adekvatno informirane i konzultirane
- Je li isplaćena naknada bila pravovremena i pravedna
- Postoje li neriješene pritužbe ili zahtjevi
- Jesu li ranjive skupine bile adekvatno identificirane i podržane

Nalazi revizije pomoći će u utvrđivanju svih nedostataka ili neusklađenosti s ESS5, a korektivne mjere - ako budu potrebne - bit će dogovorene sa Svjetskom bankom i provedene prije početka gradnje. Revizija će također biti uključena u tekuće praćenje i bit će javno objavljena u skladu sa zahtjevima ESS10.

ESS6 - Očuvanje bioraznolikosti i održivo upravljanje živim prirodnim resursima

Iako se projekt ne nalazi u zaštićenim područjima ili u njihovoj blizini, tijekom gradnje bit će provedene opće mjere za izbjegavanje degradacije staništa i osiguranje zaštite lokalne flore i faune. Čišćenje gradilišta, iskop i nabava materijala moraju se provoditi odgovorno.

ESS8: Kulturna baština

Podprojekt se ne nalazi na ili u blizini poznatih mjesta kulturne baštine. Međutim, bit će uspostavljeni postupci kako bi se osiguralo da se svi slučajni nalazi prijave i upravljaju u skladu s nacionalnim zakonodavstvom i zahtjevima Svjetske Banke. Izvođači će morati obučiti radnike o postupku u slučaju slučajnih nalaza i odmah zaustaviti radove u slučaju otkrića.

ESS10 - Uključivanje zainteresiranih strana i objavljivanje informacija

ESS10 naglašava važnost ranog i kontinuiranog uključivanja zainteresiranih strana. Plan uključivanja zainteresiranih strana (SEP) pripremljen je kako bi se vodio proces identificiranja zainteresiranih strana, objavljivanja informacija, provođenja konzultacija i upravljanja pritužbama. Javne konzultacije također su integrirane u proces procjene utjecaja na okoliš.

2.3. Institucionalne uloge i odgovornosti za provedbu ESMP-a, uključujući tijela nadležna za ceste i promet.

Institucionalne uloge i odgovornosti za provedbu ESMP-a

Provedba Plana upravljanja okolišem i društvenim utjecajima (ESMP) zahtijeva blisku koordinaciju između različitih zainteresiranih strana, uključujući vladine agencije, izvođače radova i financijera projekta. Svaka strana ima posebnu ulogu u osiguravanju učinkovite primjene mjera ublažavanja utjecaja na okoliš i društvo tijekom cijelog životnog ciklusa projekta. Ključne uključene institucije su:

Javno poduzeće Ceste Federacije Bosne i Hercegovine (JP Ceste FBiH):

Kao provedbeni subjekt projekta, JP Ceste Federacije BiH odgovorno je za cjelokupnu koordinaciju, upravljanje i nadzor projekta. Njegove ključne odgovornosti uključuju:

- Integriranje zahtjeva ESMP-a u projektnu i natječajnu dokumentaciju projekta
- Osiguravanje da izvođači radova provode mjere ublažavanja utjecaja na okoliš i društvo
- Nadzor nad pripremom i primjenom ESMP-a izvođača radova (CESMP)

- Koordinacija aktivnosti stjecanja zemljišta i preseljenja u skladu s ESS5, uključujući dovršetak revizija prema potrebi
- Upravljanje mehanizmom za rješavanje pritužbi (GRM) na razini projekta
- Podnošenje redovitih izvješća o praćenju i napretku Svjetskoj banci
- Koordinacija s općinskim institucijama i dionicima prema potrebi

Jedinica za okoliš i društvena pitanja JP Ceste Federacije BiH ili imenovani ESG stručnjaci bit će vodeća osoba u pogledu usklađenosti sa zaštitnim mjerama.

Izvođač radova:

Izvođač radova odabran putem konkurentskog nadmetanja bit će odgovoran za provedbu ESMP-a na licu mjesta. Ključne odgovornosti uključuju:

- Razvoj Plana upravljanja okolišem i društvenim pitanjima za izvođača radova (CESMP) specifičnog za lokaciju
- Dodjeljivanje kvalificiranog osoblja za zaštitu okoliša, zdravlje i sigurnost (EHS)
- Provedba mjera ublažavanja kao što su kontrola prometa, suzbijanje prašine i buke, kontrola erozije i sigurnost radnika
- Praćenje i dokumentiranje provedbe ESMP-a i podnošenje redovitih ažuriranja nadzornom inženjeru i JP Ceste FBiH

Konzultant za nadzor / Inženjer:

Inženjer kojeg angažira JP Ceste Federacije BiH pružat će svakodnevni nadzor i tehnički nadzor nad procesom izgradnje, s naglaskom na zaštitne mjere. Odgovornosti uključuju:

- Praćenje pridržavanja izvođača radova CESMP-a i ESMP-a
- Izvještavanje o ekološkim i društvenim performansama
- Davanje preporuka za korektivne mjere u slučaju neusklađenosti
- Djelovanje kao veza između izvođača radova i JP Ceste Federacije BiH u vezi s pitanjima zaštitnih mjera

Općina Mostar:

Općina igra ključnu ulogu u olakšavanju stjecanja zemljišta i upravljanju odnosima u zajednici. Njene odgovornosti uključuju:

- Podrška administrativnim postupcima vezanim uz eksproprijaciju i pristup zemljištu
- Pomoć u angažmanu zainteresiranih strana i procesima javnog objavljivanja
- Sudjelovanje u rješavanju pritužbi, gdje je to relevantno

Savezne i kantonalne vlasti za zaštitu okoliša:

Iako za ovaj projekt trenutno nije potrebna ekološka dozvola, ta tijela i dalje mogu imati nadzornu ulogu u osiguravanju zaštite okoliša tijekom gradnje. Mogu provoditi inspekcije u slučaju javne zabrinutosti, izvanrednih događaja ili štete za okoliš.

3. OPIS PROJEKTA

3.1. Detalji o komponentama i fazama projekta (npr. planiranje, izgradnja, rad i održavanje)

Projekt obuhvaća rekonstrukciju i poboljšanje sigurnosti sjevernog ulaza u grad Mostar, posebno na raskrižju magistralne ceste M17.014 i M17.4 101, izgradnjom moderniziranog kružnog toka u kombinaciji s tunelom u iskopu. Intervencija je dio širih napora Javnog poduzeća Ceste Federacije Bosne i Hercegovine (JP Ceste Federacije) za poboljšanje sigurnosti prometa, učinkovitosti i otpornosti unutar regionalne cestovne mreže.

Projekt se sastoji od sljedećih ključnih faza i komponenti:

- **Faza planiranja i projektiranja**

To je uključivalo izviđanje lokacije, prometne studije, geotehnička istraživanja, topografsko mapiranje i pripremu glavnog projekta od strane ovlaštenih konzultanata za projektiranje. Prethodni Okvir za upravljanje okolišem i društvom (ESMF) razvijen u okviru Programa modernizacije cestovnog sektora financiranog od strane Svjetske Banke pružio je temelj za rani pregled i planiranje zaštitnih mjera.

- **Faza prije izgradnje**

Ova faza uključuje finalizaciju projektne dokumentacije, nabavu izvođača radova i gotovo dovršetak eksproprijacije zemljišta. Akcijski plan preseljenja (RAP) već je pripremljen u okviru većeg FRAME projekta, a provest će se i revizija preseljenja specifična za ovaj podprojekt kako bi se osigurala usklađenost s ESS5.

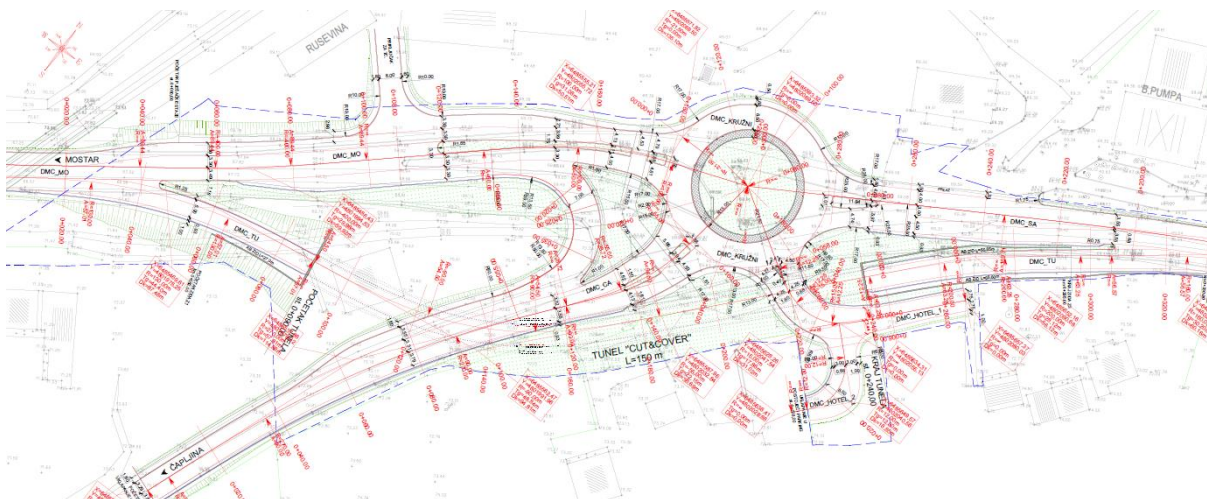
- **Faza izgradnje**

Glavni građevinski radovi uključivat će:

- Izgradnja novog kružnog toka koji će zamijeniti trenutnu konfiguraciju T-raskrsnice
- Iskop i izgradnja tunela s pokrivenim iskopom ispod dijela autoceste M17.014 radi osiguranja nesmetanog protoka prometa
- Ugradnja drenažnih sustava, potpornih zidova i zaštitnih barijera
- **Premještanje komunalnih usluga**, uključujući električnu energiju, telekomunikacije i moguće vodnu infrastrukturu
- Radovi na kolnicima, oznake na cesti, signalizacija i ulična rasvjeta
- Provedba planova preusmjeravanja i upravljanja prometom radi ublažavanja poremećaja

- **Faza rada i održavanja**

Nakon završetka, dionica ceste bit će predana JP Ceste Federacije BiH na redovno i periodično održavanje. Očekuje se da će kombinacija kružnog toka i tunela značajno smanjiti kašnjenja, smanjiti rizike od nesreća i prilagoditi se budućem prometu. Dugoročno održavanje bit će u skladu s nacionalnim standardima sigurnosti na cestama i inženjerskim standardima.

Slika 3: Raspored na geodetskoj osnovnoj karti – Sjeverni ulaz u raskrižje s Mostarom

3.2. Lokacija projekta, opseg radova i zona izravnog utjecaja

Mjesto rekonstrukcije nalazi se na sjevernom ulazu u Grad Mostar, u naselju Zalik, u blizini benzinske postaje INA, gdje se glavna cesta M17 014 siječe s cestom M17.4 101. Ovo raskrižje služi kao primarna poveznica između grada i sela, olakšavajući protok prometa između središnjeg Mostara i šireg regionalnog koridora. Zbog svoje zastarjele konfiguracije i visoke stope nesreća, lokacija je službeno identificirana kao crna točka u procjeni sigurnosti cesta provedenoj na cestovnoj mreži Federacije.

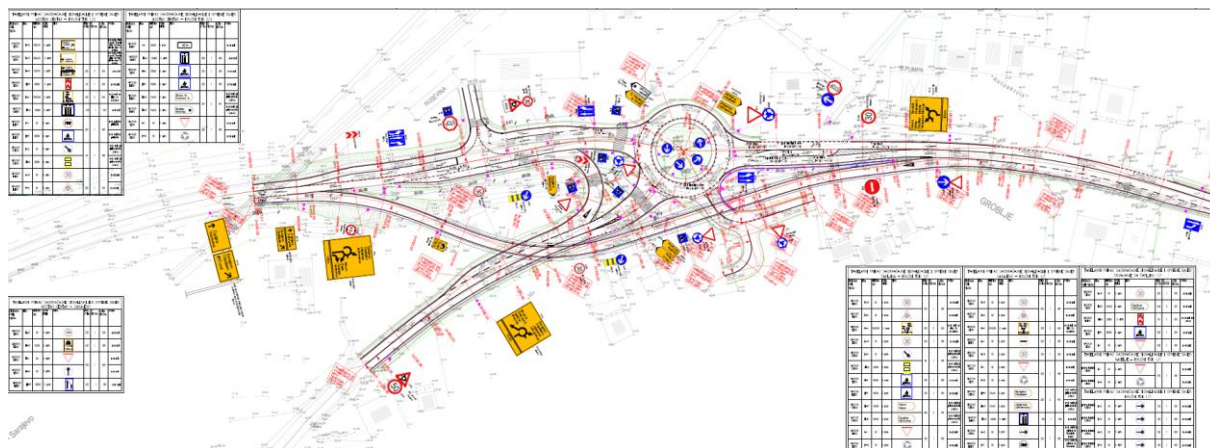
Intervencija pokriva linearnu udaljenost od približno 300 do 400 metara, obuhvaćajući:

- Izgradnja modernog kružnog toka na trenutnom raskrižju u obliku slova T u razini tla
- Dio tunela u iskopanom stanju, projektiran kako bi se osigurao nesmetan protok vozila glavnom prolaznom rutom
- Nadogradnje pristupnih cesta na svim ograncima, uključujući poboljšano geometrijsko poravnanje i vidljivost
- **Pločnici** zone sigurne za pješake za poboljšani pristup nemotoriziranim vozilima
- Rekonstrukcija sustava odvodnje oborinskih voda kako bi se zadovoljile potrebe gradskog otjecanja
- **Ulična rasvjeta**, prometna signalizacija i oznake na cesti radi povećanja sigurnosti
- **Premještanje komunalnih usluga**, gdje je to potrebno, kako bi se prilagodio novom rasporedu infrastrukture

Zona izravnog utjecaja uključuje:

- Dijelovi koridora M17.014 i M17.4 101
- Nekoliko privatnih parcela koje su već oduzete ili su u procesu oduzimanja
- **Pristupne ceste** lokalnih sadržaja, uključujući benzinsku postaju i stambenu zgradu u neposrednoj blizini
- Privremeni utjecaji povezani s gradnjom na obližnje tvrtke, kuće i pješačke rute

Zbog strateškog položaja raskrsnice i složenog rasporeda koji uključuje oštar kut ulaza i slabu vidljivost, očekuje se da će redizajn drastično smanjiti sigurnosne rizike, poboljšati protok prometa i pružiti otporno infrastrukturno rješenje sposobno za buduće prometne količine.

Slika 4: Raspored prometa – Sjeverni ulaz u raskrižje s Mostarom

3.3. Opis fizičkog, biološkog i društvenog okruženja projekta

Topografija i geologija:

Projekt se nalazi u relativno ravnom do blago nagnutom urbanom koridoru. Teren je pogodan za planirane metode gradnje, uključujući iskop tunela tehnikama "kopaj i pokrij". Profil tla sastoji se prvenstveno od zbijenih aluvijalnih materijala i temeljne stijene umjerene dubine.

Hidrologija i odvodnja:

Iako na lokaciji nema većih vodenih tijela, upravljanje oborinskim vodama ključno je zbog nepropusne gradske površine i velikih količina oborina. Projekt će uključivati moderne sustave odvodnje i kontrole sedimenta za upravljanje otjecanjem.

Biološki okoliš:

Mjesto intervencije nalazi se u razvijenoj urbanoj zoni sa zanemarivom ekološkom vrijednošću. Na području projekta nisu zabilježena zaštićena područja, prirodna staništa ili rijetke vrste. Vegetacija se sastoji od ukrasnog drveća i grmlja uz cestu, od kojih će neke možda trebati ukloniti ili premjestiti.

Zrak i buka u okolišu:

Na osnovnu kvalitetu zraka i razinu buke utječe velik promet. Tijekom izgradnje očekuje se privremeno pogoršanje zbog strojeva i prijevoza, ali projekt neće imati dugoročne negativne učinke. Nakon izgradnje očekuje se poboljšanje kvalitete zraka zbog lakšeg protoka prometa i smanjenog praznog hoda.

Društveno okruženje:

- Šire područje uključuje stambene četvrti, lokalna poduzeća i infrastrukturu za putnike na posao.
- Proces eksproprijacije zahvatio je neke privatne nekretnine, ali se ne očekuje raseljavanje velikih razmjera.
- Lokacija služi kao ključni koridor za regionalni i gradski promet te je posebno osjetljiva na zagušenje.
- Turističko gospodarstvo Mostara čini učinkovit pristup prijevozu visokim prioritetom za lokalne vlasti i poduzeća.
- **Ranjive skupine**, poput starijih ili osoba s invaliditetom, mogu biti privremeno pogođeni promjenama pristupa tijekom gradnje.

4. OKOLIŠNA I DRUŠTVENA OSNOVNA STANJA

4.1. Postojeći uvjeti okoliša

Područje projekta nalazi se na sjevernom urbanom rubu Mostara, u zoni s karakteristikama mješovite namjene - pretežno urbanom infrastrukturom s džepovima nerazvijenih i zelenih površina. Iako se ne smatra ekološki osjetljivim, lokacija se nalazi u blizini sliva rijeke Neretve, što upravljanje oborinskim vodama i kontrolu otjecanja čini ključnima tijekom izgradnje.

Ključni parametri okoliša sažeti su u nastavku:

- **Kvaliteta zraka** Kao prometno frekventan gradski ulazni koridor, kvaliteta ambijentalnog zraka u području projekta već je pod pritiskom zbog emisija iz privatnih vozila i teretnog prometa. Podaci praćenja iz proteklih godina pokazuju razine čestica (PM_{10} i $PM_{2.5}$) koje se periodično približavaju nacionalnim pragovima, posebno tijekom zimskih mjeseci.
- **Razina buke** Osnovna buka je povišena zbog kontinuiranog prometa vozila. Receptori osjetljivi na buku, poput stambenih kuća i obližnje benzinske postaje, nalaze se unutar 100 metara od gradilišta.
- **Vodni resursi** Iako se rijeka Neretva nalazi na udaljenosti većoj od 500 metara, područje projekta povezano je s gradskim sustavima oborinskih voda koji se na kraju ispuštaju u širi sliv. Stoga će kontrola sedimenta i ugljikovodika tijekom gradnje biti važna. Nema otvorenih vodenih površina ili močvara koje bi bile izravno pogođene radovima.
- **Tlo i geologija** Teren je umjereno nagnut i sastoji se od zbijenog urbanog tla, djelomično poremećenog prošlim razvojem infrastrukture. Unutar neposrednog područja projekta nisu zabilježene geološke opasnosti.
- **Bioraznolikost i zaštićena područja** Unutar ili uz projektno područje nema zaštićenih područja, endemskih vrsta ili označenih ekoloških koridora. Flora je tipična za urbana područja, uključujući zasađeno drveće, grmlje i neuređene zelene površine. Ne očekuje se da će planirane aktivnosti utjecati na faunu od značaja za očuvanje.

4.2. Socioekonomski uvjeti

Područje projekta karakterizira kombinacija stambene, komercijalne i tranzitno orijentirane upotrebe zemljišta, što ga čini gusto prometnim urbanim sučeljem s više socioekonomskih funkcija.

Ključni aspekti uključuju:

- **Lokalne zajednice** Raskrižje povezuje naselje Zalik sa središnjim dijelom Mostara i okolnim ruralnim naseljima. Stanovnici u neposrednoj blizini su prvenstveno urbani stanovnici koji se oslanjaju na cestovni pristup za svakodnevno putovanje na posao, školu i pristup javnim uslugama.
- **Korištenje zemljišta** Područje se pretežno koristi za prometnu infrastrukturu, a okruženo je pojedinačnim stambenim objektima, benzinskom postajom i malim poduzećima. Ograničen broj parcela identificiran je za eksproprijaciju i uglavnom su nenaseljene ili djelomično izgrađene.
- **Postojeća cestovna infrastruktura** Koridori M17.014 i M17.4 101 su primarni regionalni pravci. Međutim, trenutni raspored raskrsnice je zastario, što dovodi do zagušenja,

nesigurnih manevara i čestih sudara. Ovaj projekt ima za cilj riješiti takve dugogodišnje probleme sigurnosti i učinkovitosti.

- **Kulturna baština** Na temelju konzultacija s Federalnim zavodom za zaštitu spomenika, unutar područja projekta nije identificirana nepokretna kulturna baština. Međutim, tijekom iskapanja primjenjivat će se postupci slučajnih nalaza kao preventivna mjera.
- **Tvrtke i usluge** Funkcionalna INA benzinska postaja nalazi se neposredno uz raskrižje, a građevinski radovi mogu privremeno ometati pristup kupaca. Poduzet će se mjere za očuvanje kontinuiteta poslovanja. Ostali pogođeni subjekti uključuju neformalne prodavače i tvrtke uz cestu, što će se procijeniti tijekom provedbe RAP-a ili revizije.

5. POTENCIJALNI UTJECAJ NA OKOLIŠ I DRUŠTVO

5.1. Identifikacija ključnih pozitivnih i negativnih utjecaja

Očekuje se da će predložena rekonstrukcija raskrsnice „Sjeverni ulaz u Mostar“ generirati nekoliko utjecaja na okoliš i društvo. Dok neki mogu predstavljati rizike, drugi su korisni i doprinose poboljšanoj učinkovitosti prometa, sigurnosti i socioekonomskom razvoju.

Pozitivni utjecaji uključuju:

- Poboljšan protok prometa i smanjene gužve.
- Poboljšana sigurnost na cestama na prepoznatim crnim točkama nesreće.
- Povećana dostupnost i povezanost za lokalne stanovnike i tvrtke.
- Stvaranje radnih mjesta tijekom faza izgradnje.

Negativni utjecaji uključuju:

- Privremeni poremećaji prometa i ograničenja pristupa tijekom radova.
- Povećana buka, prašina i vibracije od građevinskih aktivnosti.
- Potencijalni manji gubitak vegetacije i poremećaj lokalne faune.
- Rizik od onečišćenja vode otjecanjem.
- Privremeni negativni učinci na lokalna poduzeća zbog ograničenja pristupa gradilištima.
- Preostali društveni utjecaji povezani s eksproprijacijom zemljišta, iako je većina eksproprijacije gotovo dovršena.

5.2. Ključni utjecaji specifični za izgradnju cesta:

a) Otkup zemljišta i preseljenje

Otkup zemljišta za ovaj podprojekt je dovršen otprilike 90-95%. Preostala pitanja bit će riješena putem posebnog postupka revizije kako bi se osigurala usklađenost sa Svjetskom bankom ESS5. Ne očekuje se fizičko raseljavanje. Revizijom će se potvrditi da su mehanizmi za naknadu štete i rješavanje pritužbi pravilno provedeni.

b) Poremećaj prometa i transportnih usluga

Zbog strateške važnosti raskrsnice i velikog obujma prometa, fazna izgradnja uzrokovat će značajne poremećaje. Plan upravljanja prometom bit će ključan za smanjenje zagušenja i održavanje sigurnog prolaza za vozače i pješake.

c) Povećana razina buke, prašine i vibracija

Tijekom rušenja, iskopa i građevinskih radova nastajat će buka i prašina. Očekuje se da će utjecaji biti lokalizirani i privremeni, ali će se provesti mjere ublažavanja, uključujući suzbijanje prašine i postavljanje zvučnih barijera u blizini osjetljivih receptora.

d) Potencijalni gubitak bioraznolikosti u ekološki osjetljivim područjima

Lokacija ne uključuje zaštićena ili ekološki osjetljiva područja. Uklanjanje vegetacije bit će svedeno na minimum i nadoknađeno mjerama uređenja okoliša i obnove.

e) Rizici onečišćenja vode zbog otjecanja građevinskih voda

Otpadne vode koje sadrže sediment, ulja i građevinski materijal predstavljaju rizik za obližnje vodne sustave. Bit će primijenjene mjere kontrole erozije i sedimenta, uz odgovarajuće zbrinjavanje otpadnih voda.

f) Utjecaji na lokalna poduzeća i pristupačnost

Neke neformalne trgovine i tvrtke uz cestu mogu imati privremeno smanjenu dostupnost. Koordinacija s pogođenim stranama i jasna signalizacija pomoći će u ublažavanju utjecaja.

g) Zaštita zdravlja i sigurnost na radu (ZZR)

Aktivnosti izgradnje cesta izlažu radnike raznim rizicima za zdravlje i sigurnost na radu, uključujući nesreće s teškim strojevima, izloženost prašini i buci te potencijalne prometne incidente na gradilištu. Kako bi se ublažili ti rizici, izvođači radova morat će provoditi stroge mjere zaštite na radu, kao što su osiguravanje osobne zaštitne opreme (OZO), sigurnosna obuka, provedba sigurnosnih pravila na gradilištu i pravilno upravljanje prometom oko gradilišnih zona. Redoviti nadzor i praćenje osigurat će usklađenost sa standardima zaštite na radu.

h) Iskopi – Zabranjeno miniranje

Iskop za tunel provodit će se isključivo mehaničkom opremom. Nisu predviđene aktivnosti miniranja, što značajno smanjuje potencijalne utjecaje poput vibracija, buke i strukturnih oštećenja obližnjih objekata.

i) Podzemne vode

Ne očekuju se značajni utjecaji na podzemne vode tijekom iskopa tunela. Ipak, radovi će se pratiti kako bi se osiguralo da se procjeđivanje ili prodiranje vode, ako se pojavi, pravilno upravlja i da ne utječe na lokalne vodne resurse.

5.3. Procjena izravnih, neizravnih i kumulativnih utjecaja

Izravni utjecaji pretežno su kratkoročni, a proizlaze iz građevinskih radova, uključujući emisije, buku, stvaranje otpada i eksproprijaciju zemljišta.

Neizravni utjecaji mogu nastati zbog promjena u obrascima prometa i povećanog pritiska na susjednu infrastrukturu.

Kumulativni utjecaji matraju se umjerenima s obzirom na potencijalne istodobne infrastrukturne radove u regiji. Koordinacija među dionicima bit će ključna.

5.4. Probir utjecaja na temelju značajnosti

Na temelju Obrasca za provjeru podprojekta, ukupna ocjena ekološkog i društvenog rizika podprojekta klasificirana je kao značajna zbog:

- Povećani društveni rizici povezani s upravljanjem velikim prometom i postupnim prekidima u gradnji.
- Gotovo dovršetak eksproprijacije zemljišta smanjuje, ali ne uklanja društvene rizike; preporučuje se revizija eksproprijacije zemljišta.
- Rizici za okoliš su niski do umjereni, bez značajnog utjecaja na zaštićena područja ili kulturnu baštinu.
- Usklađenost s nacionalnim dozvolama je u tijeku; prema lokalnom zakonu nije potrebna potpuna Procjena utjecaja na okoliš (PUO).
- Opasni materijali i građevinski otpad zahtijevaju pažljivo zbrinjavanje.
- Rizici vezani uz rad i zdravlje i sigurnost na radu bit će obrađeni u okviru Plana upravljanja radom.
- Mehanizmi za uključivanje zainteresiranih strana i podnošenje pritužbi su uspostavljeni kako bi se osiguralo da se problemi zajednice brzo rješavaju.

Preporuke temeljene na probiru:

- Provedite detaljan, ESMP (Plan upravljanja okolišem) specifičan za lokaciju, koji će se baviti svim utvrđenim rizicima i utjecajima.
- Provesti reviziju otkupa zemljišta kako bi se osigurala potpuna usklađenost i rješavanje problema s naknadom.
- Razviti i provoditi Plan upravljanja prometom kako bi se smanjili rizici od poremećaja.
- Održavati snažnu uključenost zainteresiranih strana i transparentnu komunikaciju tijekom cijele gradnje.

6. MJERE UBLAŽAVANJA

6.1. Specifične mjere za ublažavanje utvrđenih okolišnih i društvenih rizika, uključujući:

a) Pravilni mehanizmi za otkup zemljišta i naknadu

- Pravovremeno dovršite sve preostale isplate naknada u skladu s Okvirom politike preseljenja (RPF) i ESS5 Svjetske Banke.
- Provesti formalnu reviziju postupka otkupa zemljišta kako bi se provjerila usklađenost i riješile sve neriješene pritužbe.
- Održavati transparentnu komunikaciju s pogođenim vlasnicima zemljišta i osigurati da mehanizmi za pritužbe ostanu dostupni i responzivni tijekom cijele provedbe.

b) Plan upravljanja prometom za smanjenje zagušenja i obilaznica

- Razviti i provesti sveobuhvatni Plan upravljanja prometom (TMP) prije početka gradnje, u koordinaciji s Federalnim ministarstvom prometa i komunikacija.
- Osigurajte da TMP uključuje jasnu signalizaciju, obilazne rute i upravljanje protokom prometa kako bi se smanjile gužve, posebno tijekom vršnih sati.
- Redovito obavještavati javnost o promjenama u prometu i rasporedu radova.
- Dodijelite namjenske prometne redare za kontrolu i usmjeravanje prometa tijekom kritičnih faza izgradnje.

c) Suzbijanje buke i prašine

- Bučne građevinske aktivnosti planirajte tijekom dana kako biste smanjili smetnje stanovnicima i tvrtkama.
- Koristite prskanje vodom ili druge tehnike suzbijanja prašine na izloženom tlu i građevinskim područjima, posebno za vrijeme suhih i vjetrovitih uvjeta.
- Po potrebi postavite privremene zvučne barijere ili zaslone u blizini osjetljivih receptora.
- Redovito održavajte opremu kako biste smanjili buku i emisije ispušnih plinova.

d) Kontrola erozije i pravilna odvodnja

- Provesti mjere kontrole erozije i sedimenta kao što su ograde od mulja, klopke za sediment i stabilizacija izloženog tla.
- Osmisliti i održavati učinkovite sustave odvodnje kako bi se spriječilo nakupljanje vode i onečišćenje obližnjih vodenih tijela otjecanjem.
- Redovito pratiti kvalitetu vode u prijemnim vodnim tijelima tijekom gradnje.

e) Mjere sigurnosti na cestama

- Postaviti privremenu i trajnu prometnu signalizaciju, rasvjetu i uređaje za kontrolu brzine radi zaštite radnika i javnosti tijekom i nakon gradnje.
- Provoditi stroge sigurnosne protokole za gradilišta, uključujući barijere koje odvajaju promet od gradilišta.
- Provoditi kampanje za podizanje svijesti o sigurnosti u prometu usmjerene na lokalne zajednice i vozače.
- Osigurajte da su planovi za hitne slučajeve i kontakti na raspolaganju u slučaju nesreća.
- U slučaju slučajnih nalaza, PIMT, nadležna tijela za kulturnu baštinu (CH) i WB bit će bez odgode obaviješteni, a radovi će se odmah zaustaviti. Slijedit će se smjernice nadležnih tijela, a radovi se mogu nastaviti samo uz pismeno odobrenje nadležnih tijela CH.

6.2. Odgovornosti za provedbu (izvođači radova, vladine agencije itd.)

Mjera ublažavanja	Odgovorna strana	Podrška/Praćenje
Revizija i naknada za stjecanje zemljišta	JP Ceste FBiH (Nosilac projekta)	Svjetska banka, neovisni revizor
Razvoj plana upravljanja prometom	Izvođač radova (pod nadzorom)	Savezno ministarstvo prometa i komunikacija, PIMT
Kontrola buke i prašine	Izvođač radova	Specijalist za okolišne i društvene mjere zaštite (ESSS), PIMT
Kontrola erozije i odvodnja	Izvođač radova	ESSS, Agencije za zaštitu okoliša
Mjere sigurnosti na cestama	Izvođač radova	Lokalna prometna policija, PIMT

Uključivanje zainteresiranih strana i rješavanje pritužbi	Predlagatelj projekta, SEP tim	Neovisni konzultant za praćenje
---	--------------------------------	---------------------------------

Tablica 2: Odgovornosti za provedbu

6.3. Vremenski okvir mjera ublažavanja

Mjere ublažavanja	Vremenska crta	Napomene
Završetak akvizicije zemljišta i revizija	U roku od 3 mjeseca prije gradnje	Riješite preostala zemljišna pitanja
Razvoj plana upravljanja prometom	1 mjesec prije gradnje	Uključuje dizajn, konzultacije i javne informacije
Provedba kontrola buke i prašine	Tijekom cijele faze izgradnje	Oprema za navodnjavanje, barijere, nadzor
Kontrole erozije i odvodnje	Tijekom zemljanih radova i gradnje	Materijali i održavanje
Ugradnja mjera sigurnosti na cestama	Prije i tijekom gradnje	Oznake, rasvjeta, barijere
Uključivanje zainteresiranih strana i rješavanje pritužbi	Kontinuirano kroz cijeli životni vijek projekta	Komunikacija, sastanci, rješavanje pritužbi

Tablica 3: Vremenski okvir mjera ublažavanja.

7. PROVEDBA PLANA UPRAVLJANJA OKOLIŠEM I DRUŠTVENIM ZAŠTITOM (ESMP)

7.1. Tablica plana ublažavanja

Potencijalni utjecaj		Ljestvica utjecaja	Predložene mjere ublažavanja	Odgovornost
Aspekt: Opće mjere i organizacija lokacije	Potencijalni utjecaj: Mogući negativni utjecaji na sigurnost i zdravlje radnika i lokalnog stanovništva u fazi izgradnje. Zakonitost, kvaliteta i moguća povezana kašnjenja.	Lokalno/kratkoročno/veliko s umjerenim značajem koji se povećava do značajnog tijekom ljetnih mjeseci (budući da je ovo glavni put do obale)	- Priprema, odobrenje i provedba Plana zaštite na radu i sigurnosti zajednice - Priprema, odobrenje i provedba Plana upravljanja prometom zajedno s općinskim osobljem prije početka aktivnosti; - Pružanje informacija putem televizije, radija i web stranice općine o građevinskim aktivnostima – početak i završetak radova za svaki dan i lokacija aktivnosti, trajanje radova i prometna dostupnost na ostalim ulicama; - Za projektne aktivnosti pribavljene su sve zakonski potrebne dozvole, ovlaštenja, mišljenja itd. i čuvaju se na lokaciji. - Državni inspektorat je obaviješten o nadolazećim aktivnostima, a kopija obavijesti dostupna je na gradilištu. - Izvođač/podizvođači imaju važeće dozvole za rad. - Svi radovi se izvode na siguran i discipliniran način kako bi se smanjio utjecaj na susjedne stanovnike i okoliš. - Plan građevinskih radova dostupan je na gradilištu, a osigurane su sve mjere zaštite na radu (svi protokoli i upute za reagiranje u hitnim slučajevima moraju biti dostupni na gradilištu, npr. u slučaju potresa, požara itd.). - Odrediti osobu koja je zadužena za uspostavu i upravljanje GRM-om projekta (komunikacija s lokalnim stanovništvom i projektnim radnicima te primanje zahtjeva/pritužbi od njih). - Odgovarajuća postava signalizacije na gradilištima informirat će radnike o ključnim pravilima i propisima kojih se trebaju pridržavati. - Osigurati odgovarajuće označavanje na i izvan gradilišta / dio po dio i znakove za smanjenje brzine. - Privremeno skladište materijala treba biti jasno označeno.	Izvođač radova Nadzor

			• Privremeno skladištenje građevinskog materijala i otpada nije dozvoljeno unutar bilo koje vrste privatnog posjeda. • Ograničite građevinske aktivnosti na dnevne sate. Kada je potrebno, pažljivo isplanirajte noćni rad, pribavite odobrenje od nadležnih i lokalnih vlasti te unaprijed obavijestite pogođenu zajednicu. • Okolno područje u blizini projekta održava se čistim i na gradilištu se primjenjuju dobre prakse održavanja čistoće. Radovi se izvode na siguran način. • Zalihe se nalaze dalje od odvodnih cijevi, prirodnih vodotoka i mjesta sklonih eroziji tla. • Hrpe zaliha ne smiju prelaziti 2 m visine kako bi se spriječilo rasipanje i rizik od pada. • Proizvođač asfalta, šljunka i betona posjedovat će sve potrebne koncesije, radne i sigurnosne dozvole, te dozvole za emisije i certifikate kvalitete. • Osigurati da su sva transportna vozila i strojevi opremljeni odgovarajućom opremom za kontrolu emisija, redovito održavani i atestirani. • U susjednim područjima, a posebno ne u zaštićenim područjima, neće biti nelicenciranih pozajmišta, kamenoloma ili odlagališta otpada.	
--	--	--	---	--

Zaštita zdravlja i sigurnost na radu (ZZR)	Očekivani utjecaj: Mogući negativni utjecaji na sigurnost i zdravlje radnika i lokalnog stanovništva u fazi izgradnje lokalne ulice zbog: - Nedostatak osiguranih sigurnosnih mjera na početku građevinskih radova - Ozljeda koja prolazi u blizini gradilišta i otvorenih rovova i šahtova za vodu - Nepoštivanje strogih standarda zaštite na radu i radnih postupaka - neadekvatan javni pristup	Lokalno/kratkoročno/veliko s umjerenim do značajnim	• Radnici koji će biti angažirani bit će obučeni i redovito će koristiti/nositi osobnu zaštitnu opremu (OZO) u skladu s nacionalnim zakonodavstvom i međunarodnom dobrom praksom (uvijek će nositi kape, maske i zaštitne naočale, pojaseve i zaštitne čizme te drugu zaštitnu opremu specifičnu za rad). • Sva opasna mjesta na radnim mjestima poput jama, rovova itd. jasno su označena i ograđena. • Osoblje je propisno osposobljeno za pozicije i posao koji obavljaju, radnici posjeduju važeće radne certifikate. • Pribori prve pomoći dostupni su na lokaciji, a osoblje je obučeno za njihovo korištenje. • Odgovarajuća informativna i upozoravajuća signalizacija na gradilištima informira radnike o ključnim pravilima i propisima kojih se trebaju pridržavati. • Strojevima i teškim vozilima rukuje samo iskusno i odgovarajuće obučeno osoblje, čime se smanjuje rizik od nesreća. • Postupci za slučaj nužde (uključujući izlijevanje, nesreće, požar itd.) dostupni su na lokacijama i preneseni su svim zaposlenicima. • Uređaji, oprema i aparati za gašenje požara uvijek su ispravni, tako da se u slučaju potrebe mogu brzo i učinkovito koristiti. Nadzor nad protupožarnim sustavima/postrojenjima za gašenje požara provodit će za to određeno osoblje. • Stalna prisutnost atestiranih protupožarnih uređaja bit će osigurana na gradilištima u slučaju požara ili druge štete. Njihov položaj se priopćava radnicima i označava. Razina protupožarne opreme mora se procijeniti i vrednovati kroz tipičnu procjenu rizika. • Prometne rute izvan područja gradilišta (lokalne, županijske i državne ceste) bit će održavane čistima. • Osigurati odgovarajuće sanitarne čvorove (toaletе i prostore za pranje) s dovoljnom količinom tople i hladne tekuće vode, sapuna i uređaja za sušenje ruku.	• Izvođač radova • Spervizor
---	--	--	---	---

			Materijalima i kemikalijama moraju rukovati stručno osposobljene osobe u skladu s Sigurnosno-tehničkim listom i Tehničkim listom.	
Zdravlje i sigurnost zajednice	Očekivani utjecaj: - Smanjena sigurnost prometa - Zagušenje - Neovlašteni pristup i moguće nesreće/ozljede	Lokalno/kratkoročni/veliki s visokim značajem	- Javnost je pravovremeno obaviještena o radovima putem odgovarajućih obavijesti u medijima i/ili na javno dostupnim mjestima (uključujući i mjesto izvođenja radova) - Lokalna zajednica je pravovremeno obaviještena u slučaju nestanka struje - U slučaju prekida prometa, Izvođač radova mora organizirati alternativne rute i pravovremeno najaviti alternativnu regulaciju prometa lokalnim zajednicama; - Za pješake su osigurani sigurni prolazi. - Sva opasna mjesta na radnim mjestima poput jama, rovova itd. jasno su označena i ograđena. - Ulaz nezaposlenim osobama unutar lokacije podprojekta je zabranjen (unutar upozoravajućih traka i ograda kada/gdje se to smatra potrebnim). - Osigurati odgovarajuće označavanje na i izvan gradilišta / dio po dio i znakove za smanjenje brzine. - Ceste se redovito čiste i čiste na kritičnim mjestima. Prosuti materijali se odmah uklanjaju s ceste i čiste.	Izvođač radova – Ponuđač Nadzor
Aspekt: Otpad	Očekivani utjecaj:	Lokalni/kratkoročni/s velikim značajem unutar	Svaka vrsta nastalog otpada na lokaciji mora se privremeno skladištiti u zasebnom spremniku za otpad koji mora biti označen	Izvođač radova - Ponuđač Nadzor

	Mogući štetni utjecaji na okoliš i zdravlje mogli bi nastati kao rezultat stvaranja različitih tokova otpada Nepravilno gospodarenje otpadom i nepravovremeno prikupljanje i odvoz otpada	lokacije projekta – lokalna ulica	nazivom vrste otpada i šifrom otpada te postavljen na za to predviđenu čvrstu površinu na gradilištu. • Sav otpad, uključujući građevinski otpad, mora se odlagati isključivo na ovlaštenim odlagalištima ili u ovlaštenim postrojenjima za preradu. • Za svaku vrstu nastalog otpada na lokaciji potrebno je voditi evidenciju o tokovima i količinama otpada. • Ovo je obveza glavnog izvođača radova, osim ako izvođač radova i investitor/drugi izvođač radova nisu ugovorom definirali da investitor/drugi izvođač radova mora voditi evidenciju. • Sav otpad mora se predati s odgovarajućom dokumentacijom tvrtkama ovlaštenim za gospodarenje otpadom (tvrtkama koje imaju odgovarajuću dozvolu za gospodarenje otpadom). • U slučaju opasnog otpada, potrebno je pribaviti informacije o predaji otpada do konačnog odredišta. • Kad god je to izvedivo, izvođač radova treba ponovno upotrijebiti i reciklirati odgovarajuće i održive materijale. • Mineralni (prirodni) građevinski otpad mora se odvojiti od općeg otpada, organskog, tekućeg i kemijskog otpada sortiranjem na licu mjesta i privremeno skladištiti u odgovarajućim spremnicima. Ovisno o podrijetlu i sadržaju, mineralni otpad mora se ponovno primjeniti na izvornoj lokaciji ili ponovno upotrijebiti uz odobrenje nadležnog tijela i korisnika. • Spaljivanje ili ilegalno odlaganje otpada strogo je zabranjeno.	• Općinski službenici (inspektor zaštite okoliša i komunalni inspektor) • JKP
Aspekt: Buka	Očekivani utjecaj: Moguće ometanje bukom zbog korištenja vanjske opreme i transportnih vozila koja se kreću oko gradilišta	Lokalno/kratkoročno /s velikim značajem/ duž lokacije projekta	• Najveća dopuštena razina buke za gradilište je 65 dB. Dopušteno je prekoračiti tu razinu za dodatnih 5 dB u razdoblju od 8 do 18 sati. Poželjno je radove izvoditi u razdoblju od 8 do 18 sati i ne izvoditi radove noću. • Zajednicu treba unaprijed obavijestiti o svim radnim aktivnostima koje će se odvijati izvan redovnog radnog vremena ili vikendom. Zatražite dopuštenje od nadležnih tijela. • Sva oprema mora biti održavana u dobrom radnom stanju i atestirana. • Zaposlenici moraju biti zamoljeni da koriste osobnu opremu za zaštitu sluha u slučajevima definiranim člankom 8.	• Izvođač radova – Ponuđač • Nadzor

			Pravilnika o zaštiti radnika od izloženosti buci na radu (NN 46/08). Tijekom rada poklopci motora generatora, zračnih kompresora i ostale pogonske mehaničke opreme moraju biti zatvoreni, a oprema postavljena što dalje od obližnjih stambenih kuća.	
Aspekt:Kvaliteta vode i tla	Očekivani utjecaj: Mogući utjecaj na okoliš na relevantne vodoprijemnike mogao bi nastati zbog onečišćenja tla (izlivanje materijala poput goriva za vozila, motornih ulja i maziva) i odlaganja otpada u blizini ili u riječnim pojasevima.	Lokalno/Kratkoročno/u blizini relevantnih vodoprimaca Srednji značaj/ Niska vjerojatnost	- Redovito održavati i servisirati građevinske strojeve. - Odgovorno rukovanje tekućim otpadom. - Aktivnosti dodavanja ulja provode se na dijelu gradilišta koji je izveden iz nepropusne radne površine. - Rukujte svim materijalima u skladu s uputama navedenim u Sigurnosno-tehničkim listovima (MSDS) i Tehničkim listovima koji moraju biti dostupni na gradilištu. - Pridržavajte se mjera i standarda za građevinske strojeve. - Pokušajte izbjegavati skladištenje goriva i maziva na gradilištu. Ako je potrebna ugradnja spremnika za gorivo, oni bi trebali imati sekundarne spremnike dovoljnog volumena da zadrže proliveno iz najvećeg spremnika goriva u građevini, kao i da budu zaštićeni od utjecaja vremenskih uvjeta. Prostor za zadržavanje mora imati uređaj (pumpu) za uklanjanje nakupljene vode. - Spremnici s opasnim tvarima bit će pohranjeni u nepropusnom spremniku kako bi se spriječilo prolijevanje i curenje. Ovaj spremnik treba imati sekundarni sustav zadržavanja kao što su nasipi (npr. spremnik s nasipi), dvostruke stijenke ili slično. Sekundarni sustav zadržavanja mora biti bez pukotina, sposoban zadržati prolivenu tekućinu i mora se brzo isprazniti. - Spremnici s opasnim tvarima moraju biti zatvoreni, osim prilikom dodavanja ili uklanjanja materijala/otpada. Ne smiju se rukovati, otvarati ili skladištiti na način koji može uzrokovati njihovo curenje. - U slučaju nesreće, sve opasne tekućine uklanjaju se iz tla pomoću adsorpcijskih materijala poput pijeska, piljevine ili mineralnih adsorbensa. Takav otpadni materijal potrebno je skupljati u spremnike, skladištiti u prostoru predviđenom za skladištenje opasnog otpada i predati ovlaštenim tvrtkama. - Spriječiti opasno izlivanje iz spremnika, kontejnera (obavezni sekundarni sustav zadržavanja, npr. dvostruko stijene ili	Izvođač radova – Ponuđač Nadzor

			ograđeni spremnici), građevinske opreme i vozila (redovito održavanje i pregledi spremnika za naftu i plin, nastojati parkirati (manipulirati) strojevima i vozilima samo na asfaltiranim ili betonskim površinama sa sustavom za prikupljanje površinskih otjecajnih voda). • Izolirajte područja za pranje betona i ostale opreme od vodotoka odabirom područja za pranje koja se ne odvođe slobodno izravno ili neizravno u vodotok. • Ne crpiti podzemne vode, niti ispuštati cementne kaše ili bilo koje druge kontaminirane vode u tlo ili susjedne potoke ili rijeke. To je strogo zabranjeno. • Osigurajte ugradnju odgovarajućih sustava za odvodnju oborinskih voda i pazite da se aktivnosti sanacije ne zamuljuju, ne zagađuju, ne blokiraju ili na drugi način negativno utječu na prirodne potoke, rijeke, bare i jezera. • Sve količine zemlje su pokrivene prilikom odvoza s lokacija radi ponovne upotrebe/odlaganja. •	
Nesreće i hitni slučajevi			• U slučaju značajne nesreće/incidenta (smrtni slučaj, teška ozljeda, veće izlivanje, požar i slično) PIMT i MoSSCA moraju biti obaviješteni u roku od 24 sata. • Plan pripravnosti i odgovora na hitne slučajeve (EPR) (pripremljen odvojeno za fazu izgradnje i upotrebu) mora obuhvaćati radnje koje se moraju poduzeti kako bi se osigurala sigurnost osoblja/radnika od požara i drugih hitnih slučajeva. Plan za sprječavanje požara mora uključivati popis magistralnih opasnosti od požara na radnom mjestu, postupke pravilnog rukovanja i skladištenja, potencijalne izvore paljenja i postupke kontrole te opis opreme ili sustava za zaštitu od požara, obuku. Plan treba uključivati popis sve opreme za hitne slučajeve u pogonu (kao što su sustavi za gašenje požara, oprema za kontrolu izlivanja, komunikacijski i alarmni sustavi (unutarnji i vanjski) te oprema za dekontaminaciju), gdje je ta oprema potrebna. Ovaj popis mora se ažurirati. Osim toga, plan mora uključivati lokaciju i fizički opis svake stavke na popisu te kratak pregled njezinih mogućnosti.	•

Aspekt:Kvaliteta zraka			• Poprskajte vodom kako biste ograničili emisije prašine u području u blizini građevinskog materijala i neasfaltiranih cesta. Koristite vodu pri svim aktivnostima čišćenja zemljišta, krčenja, struganja, iskopa, ravnanja zemljišta, niveliranja, utovara, kopanja i nasipanja te rušenja koje mogu uzrokovati emisije prašine i čestica. • Pokrijte površine plastičnim pokrivačima tijekom skladištenja i transporta materijala. • Treba osigurati odgovarajuća mjesta za skladištenje, miješanje i utovar građevinskog materijala. • Ograničite brzinu vozila (30 km/h) u tom području i na pristupnim cestama. • Povremeno očistite lokaciju i pristupne ceste od otpada. • Koristite moderne atestirane građevinske strojeve za smanjenje emisija, opremljene prigušivačima i održavane u dobrom i učinkovitom radnom stanju. • Osim toga, kako bi se smanjila prašina (uglavnom PM10) od prikupljanja građevinskog materijala, vrijeme zadržavanja materijala na gradilištu treba svesti na minimum, kako bi se smanjila izloženost vjetru.	• Izvođač radova – Ponuđač • Nadzor
Aspekt: Upravljanje materijalima			• Proizvođač asfalta, betona i kamenoloma mora pribaviti/imati sve potrebne dozvole za rad i emisije te certifikate kvalitete. • Proizvođač asfalta, betona i kamenoloma mora predložiti dokaz o usklađenosti sa svim nacionalnim propisima o zaštiti okoliša i zdravlju i sigurnosti na radu. • Na lokaciji neće biti crpljenja vode. • Na gradilištu neće biti proizvodnje asfalta. • Osigurati da podizvođač ima sve potrebne vještine i iskustvo te uspostavljene sustave opreza kako bi se spriječilo ispiranje bitumenskih materijala (temeljni premaz ili vezivo za temeljni premaz). • Voda u proizvodnji bitumenske emulzije ili betona ne smije biti onečišćena (međutim, poželjna je tehnološka voda). • Prilikom planiranja i izvođenja nanošenja asfalta i bitumenske emulzije, u obzir će se uzeti metrološki podaci i	•

			uvjeti (kišna razdoblja, oblačno, hladnije i kišovito vrijeme itd.). • Bitumenska emulzija nanosi se samo na adekvatno zbijene i pometene površine s odgovarajućim sadržajem vlage. • Položaj raspršivača emulzije treba biti takav da prska izvan područja koje treba premazati temeljnim premazom ili zapečatiti temeljnim premazom. • Osigurajte da su raspršivači emulzije dobro održavani, da njima upravlja obučeno osoblje i da mlaznice za raspršivanje ispravno rade. • Izbjegavajte vjetrovite uvjete prilikom prskanja. • Oprema se čisti u područjima gdje neće biti utjecaja na okoliš ili opasnosti od površinskog otjecanja (npr. područja gdje se voda skuplja u retencijske bazene i transportira na odgovarajući način, a otpad se odvaja i na odgovarajući način zbrinjava). • Sve materijale mora odobriti inženjer gradilišta. • Materijali privremeno uskladišteni na gradilištu moraju biti zaštićeni i odvojeni. HDPE cijevi ne smiju biti u dodiru ili skladištiti blizu ulja, premaza, otapala itd. •	
Poremećaj prometa			• Upravljanje prometom mora se provoditi u skladu s odredbama prometnih propisa (npr. odgovarajuća rasvjeta, prometni znakovi, ograde i osobe koje se lako vide ili ih je lako pratiti, jasno istaknuta brzina vožnje). • Svi materijali skloni prašenju prevoze se u zatvorenim ili pokrivenim kamionima. • Svi materijali skloni prašenju i vremenskim uvjetima zaštićeni su od atmosferskih utjecaja vjetrobranskim staklima, pokrovima, vodom ili drugim odgovarajućim sredstvima. • Ceste se redovito čiste i čiste na kritičnim mjestima. Prosuti materijali se odmah uklanjaju s ceste i čiste. Pristupne ceste su dobro održavane. • Prosuti materijali se odmah uklanjaju s tračnica i čiste. Tračnice su dobro održavane.	•

			Pristup građevinskim vozilima i vozilima za dostavu materijala strogo je kontroliran, posebno za vrijeme vlažnog vremena.	
Otkup zemljišta			Investitor ima dokaze o vlasništvu svih parcela za cestu prije uporabne dozvole, npr. ugovor o donaciji između privatnih vlasnika zemljišta i investitora ili ekvivalent.	•
Kulturna baština			U malo vjerojatnom slučaju slučajnih nalaza, instalacijski radovi će biti zaustavljeni i obaviješteni nadležni organi. Radovi će se nastaviti nakon njihovog odobrenja.	•
Bioraznolikost i zaštita prirode			- Ograničite kretanje teških strojeva na najmanji mogući radni koridor. - Ograničiti radove uz vodotoke te na vodotocima i kanalima na što manje područje. - Koliko god je to moguće, izbjegavajte sječu drveća i ostale prirodne vegetacije. U slučaju uklanjanja vegetacije, kako biste spriječili nepotreban gubitak vegetacije na području projekta, jasno označite područja gdje će se vegetacija uklanjati. U slučaju uklanjanja pojedinačnih stabala, zatražite odobrenje nadležnog tijela. U slučaju da je potrebno ukloniti veći broj stabala (preko 5), to podliježe odobrenju SB-a. Nijedno drveće koje je povijesno, važno za zajednicu ili bioraznolikost neće se uklanjati bez prethodnog odobrenja SB-a i konzultacija s nacionalnim nadležnim tijelima i lokalnom zajednicom. - Potencijalno uklanjanje vegetacije planirati za razdoblje kada ptice ne gnijezde. Sve ptice koje se gnijezde potrebno je zaštititi dok ne budu mogle letjeti. U slučaju pronalaska gnijezda ugroženih vrsta ptica, spriječiti njihovo uznemiravanje i o pronalasku obavijestiti središnje državno tijelo nadležno za zaštitu prirode. - Gdje je to moguće, područje gradnje treba ograditi kako bi se smanjilo čak i povremeno uznemiravanje staništa i bioraznolikosti te prašina. Ako je potrebno izgraditi zvučne barijere, one trebaju biti neprozirne ili s dizajnom i gustoćom naljepnica koje će što više spriječiti ptice da uđu u barijere. - Strogo je zabranjeno bacanje bilo kakvog otpada u prirodu ili	•

			vodene površine. - Nakon izgradnje i paralelno s uređenjem okoliša Školskog područja, urediti područje oko pristupne ceste. U uređenju okoliša koristiti samo autohtone biljne vrste koje se javljaju u vegetacijskim zajednicama prisutnim na širem području podprojekta. - Prije početka radova provjerite ima li životinja na gradilištu. U slučaju da su neke prisutne, osigurajte njihovo sigurno uklanjanje s gradilišta.	
Operativna faza				
Sigurnost u prometu			Postavljena je horizontalna i vertikalna prometna signalizacija koja se redovito održava (ograničenje brzine vozila, znakovi upozorenja na blizinu škole, pješački prijelaz itd.)	

7.2. Tablica plana praćenja

Što (Treba li parametar pratiti?)	Gdje (Treba li parametar pratiti?)	Kako (Treba li parametar pratiti?)	Kada (Definirajte frekvenciju / ili kontinuirano?)	Zašto (Prati li se parametar?)	Trošak (ako nije uključeno u proračun projekta)	WHO (Je li odgovoran za praćenje?)	
						Implementacija	Nadzor
PRIPREMNA FAZA							
Sve potrebne dozvole se isporučuju prije početka građevinskih radova	-	Pregledom svih potrebnih dokumenata	Prije početka građevinskih radova	Kako bi se osiguralo da su sve dozvole dobivene	Od strane investitora	PIMT	PIMT
Svi dokazi o vlasništvu zemljišta pribavljaju se prije uporabne dozvole	-	Pregledom svih potrebnih dokumenata	Prije početka građevinskih radova	Kako bi se osiguralo rješavanje svih pitanja vlasništva nad zemljištem	Od strane investitora	PIMT	PIMT

Što (Treba li parametar pratiti?)	Gdje (Treba li parametar pratiti?)	Kako (Treba li parametar pratiti?)	Kada (Definirajte frekvenciju / ili kontinuirano?)	Zašto (Prati li se parametar?)	Trošak (ako nije uključeno u proračun projekta)	WHO (Je li odgovoran za praćenje?)	
						Implementacija	Nadzor
Javnost i nadležne institucije su obaviještene	Prostorije izvođača radova	Pregled svih potrebnih dokumenata	Prije početka građevinskih radova		Uključeno u proračun projekta	Nadzorni inženjer	PIMT-ovi stručnjaci za okoliš i socijalna pitanja
FAZA IZGRADNJE							
Projekt se izvodi u skladu s projektnom dokumentacijom i dobivenim dozvolama te ESMP kontrolnom listom.	Na lokaciji projekta	Pregledom mjesta i vođenjem pisane dokumentacije.	Mjesečno	Kako bi se osigurala usklađenost s projektnom dokumentacijom i dobivenim dozvolama	Uključeno u proračun projekta	Nadzorni inženjer	PIMT-ovi stručnjaci za okoliš i socijalna pitanja
Ako gradilište ima plan rada i održava se urednim i sigurnim.	Na lokaciji projekta	Pregledom mjesta i vođenjem pisane dokumentacije.	Mjesečno	Kako bi se osigurala sigurnost radnika i smanjio rizik od nezgoda	Uključeno u proračun projekta	Nadzorni inženjer	PIMT-ovi stručnjaci za okoliš i socijalna pitanja
Gradilište je ograđeno i propisno označeno.	Na lokaciji projekta	Pregledom mjesta i vođenjem pisane dokumentacije.	Mjesečno	Kako bi se osigurala sigurnost radnika i zajednice te smanjili rizici od nesreća	Uključeno u proračun projekta	Nadzorni inženjer	PIMT-ovi stručnjaci za okoliš i socijalna pitanja
Sva opasna mjesta na gradilištu (npr. jarci, rupe, materijali) označena su i zaštićena na način da se spriječe ozljede.	Na lokaciji projekta	Pregledom mjesta i vođenjem pisane dokumentacije.	Mjesečno	Kako bi se osigurala sigurnost radnika i zajednice te smanjili rizici od nesreća	Uključeno u proračun projekta	Nadzorni inženjer	PIMT-ovi stručnjaci za okoliš i socijalna pitanja

Što (Treba li parametar pratiti?)	Gdje (Treba li parametar pratiti?)	Kako (Treba li parametar pratiti?)	Kada (Definirajte frekvenciju / ili kontinuirano?)	Zašto (Prati li se parametar?)	Trošak (ako nije uključeno u proračun projekta)	WHO (Je li odgovoran za praćenje?)	
						Implementacija	Nadzor
Zaštitna odjeća i oprema, uključujući opremu za gašenje požara, dostupna je u dovoljnim količinama i redovito se koristi.	Na lokaciji projekta	Pregledom mjesta i vođenjem pisane dokumentacije.	Mjesečno	Kako bi se osigurala sigurnost radnika i zajednice te smanjili rizici od nesreća	Uključeno u proračun projekta	Nadzorni inženjer	PIMT-ovi stručnjaci za okoliš i socijalna pitanja
Osigurava se sigurnost pješaka i ostalih suzainteresiranih strana u prometu.	Na lokaciji projekta	Pregledom mjesta i vođenjem pisane dokumentacije.	Mjesečno	Kako bi se osigurala sigurnost radnika i zajednice te smanjili rizici od nesreća	Uključeno u proračun projekta	Nadzorni inženjer	PIMT-ovi stručnjaci za okoliš i socijalna pitanja
Svi strojevi i vozila se isključuju kada se ne koriste.	Na lokaciji projekta	Pregledom mjesta i vođenjem pisane dokumentacije.	Mjesečno	Kako bi se osigurala sigurnost radnika i zajednice te smanjili rizici od nesreća	Uključeno u proračun projekta	Nadzorni inženjer	PIMT-ovi stručnjaci za okoliš i socijalna pitanja
Gradilište je opremljeno i organizirano prema mjerama propisanim ovim ESMP-om: - Ako je na gradilištu osiguran dovoljan broj spremnika za	Na lokaciji projekta	Pregledom mjesta i vođenjem pisane dokumentacije.	Mjesečno	Kako bi se smanjili rizici onečišćenja zraka, tla, podzemnih i površinskih voda	Uključeno u proračun projekta	Nadzorni inženjer	PIMT-ovi stručnjaci za okoliš i socijalna pitanja

Što (Treba li parametar pratiti?)	Gdje (Treba li parametar pratiti?)	Kako (Treba li parametar pratiti?)	Kada (Definirajte frekvenciju / ili kontinuirano?)	Zašto (Prati li se parametar?)	Trošak (ako nije uključeno u proračun projekta)	WHO (Je li odgovoran za praćenje?)	
						Implementacija	Nadzor
komunalni i ostali otpad, - Ako je na gradilištu osiguran dovoljan broj kemijskih WC-a.							
Punjenje gorivom i servisiranje strojeva obavlja se izvan mjesta projekta na određenoj lokaciji.	Na lokaciji projekta	Pregledom mjesta i vođenjem pisane dokumentacije.	Mjesečno	Kako bi se smanjili rizici onečišćenja zraka, tla, podzemnih i površinskih voda	Uključeno u proračun projekta	Nadzorni inženjer	PIMT-ovi stručnjaci za okoliš i socijalna pitanja
Sve opasne tekućine (otpad, gorivo, ulja itd.) čuvaju se u spremnici opremljenim spremnici ili drugim sustavima za zadržavanje.	Na lokaciji projekta	Pregledom mjesta i vođenjem pisane dokumentacije.	Mjesečno	Kako bi se smanjili rizici onečišćenja zraka, tla, podzemnih i površinskih voda	Uključeno u proračun projekta	Nadzorni inženjer	PIMT-ovi stručnjaci za okoliš i socijalna pitanja
Ako dođe do onečišćenja tla ili vode, hoće li se ono zbrinuti i upravljati u skladu s nacionalnim zakonodavstvom (kao opasni otpad)?	Na lokaciji projekta	Pregledom mjesta i vođenjem pisane dokumentacije.	U slučaju nesreće	Kako bi se smanjili rizici onečišćenja zraka, tla, podzemnih i površinskih voda	Uključeno u proračun projekta	Nadzorni inženjer	PIMT-ovi stručnjaci za okoliš i socijalna pitanja

Što (Treba li parametar pratiti?)	Gdje (Treba li parametar pratiti?)	Kako (Treba li parametar pratiti?)	Kada (Definirajte frekvenciju / ili kontinuirano?)	Zašto (Prati li se parametar?)	Trošak (ako nije uključeno u proračun projekta)	WHO (Je li odgovoran za praćenje?)	
						Implementacija	Nadzor
Gradilište se po potrebi prska vodom.	Na lokaciji projekta	Pregledom mjesta i vođenjem pisane dokumentacije.	U slučaju nesreće	Kako bi se smanjili rizici onečišćenja zraka, tla, podzemnih i površinskih voda	Uključeno u proračun projekta	Nadzorni inženjer	PIMT-ovi stručnjaci za okoliš i socijalna pitanja
Vozila i nogostupi se redovito čiste, a prijevoz se odvija u zatvorenim ili natkrivenim vozilima.	Na lokaciji projekta	Pregledom mjesta i vođenjem pisane dokumentacije.	U slučaju nesreće	Kako bi se smanjili rizici onečišćenja zraka, tla, podzemnih i površinskih voda	Uključeno u proračun projekta	Nadzorni inženjer	PIMT-ovi stručnjaci za okoliš i socijalna pitanja
Građevinski otpad i ostale vrste otpada sortiraju se, skladište i zbrinjavaju u skladu s važećim propisima.	Na lokaciji projekta	Pregledom mjesta i vođenjem pisane dokumentacije.	Mjesečno	Kako bi se osiguralo pravilno gospodarenje otpadom	Uključeno u proračun projekta	Nadzorni inženjer	PIMT-ovi stručnjaci za okoliš i socijalna pitanja
Svi certifikati i prateća dokumentacija se čuvaju.	Na lokaciji projekta	Pregledom mjesta i vođenjem pisane dokumentacije.	Mjesečno	Kako bi se osiguralo pravilno gospodarenje otpadom	Uključeno u proračun projekta	Nadzorni inženjer	PIMT-ovi stručnjaci za okoliš i socijalna pitanja
Građevinski radovi se izvode samo radnim danima, tijekom dnevnog svjetla.	Na lokaciji projekta	Pregledom mjesta i vođenjem pisane dokumentacije.	Mjesečno	Za smanjenje emisije buke	Uključeno u proračun projekta	Nadzorni inženjer	PIMT-ovi stručnjaci za okoliš i socijalna pitanja
Buka ne prelazi vrijednosti navedene u Uredbi o najvišim	Na lokaciji projekta	Pregledom mjesta i vođenjem pisane dokumentacije.	Na temelju pritužbi lokalne zajednice ili	Za smanjenje emisije buke	Uključeno u proračun projekta	Nadzorni inženjer	PIMT-ovi stručnjaci za okoliš i socijalna pitanja

Što (Treba li parametar pratiti?)	Gdje (Treba li parametar pratiti?)	Kako (Treba li parametar pratiti?)	Kada (Definirajte frekvenciju / ili kontinuirano?)	Zašto (Prati li se parametar?)	Trošak (ako nije uključeno u proračun projekta)	WHO (Je li odgovoran za praćenje?)	
						Implementacija	Nadzor
dopuštenim razinama buke 145/04.			zahtjeva putem obrasca PIMT				
Prah	Na mjestu projekta	Dnevni vizualni pregled. Laboratorijsko testiranje PM10 i PM2.5 po pritužbama.	Dnevni vizualni pregled. Laboratorijska ispitivanja po pritužbama.	Minimizirajte utjecaj prašine na lokalnu zajednicu i lokalno gospodarstvo	Uključeno u proračun projekta	Nadzorni inženjer	PIMT-ovi stručnjaci za okoliš i socijalna pitanja

7.3. Uloge i odgovornosti ključnih zainteresiranih strana

Zaintersirana strana	Uloge i odgovornosti
JP Ceste FBiH (Nosilac projekta)	- Ukupna odgovornost za provedbu i usklađenost s ESMP-om - Osigurati pravovremenu reviziju otkupa zemljišta i rješavanje pritužbi - Osigurati potrebne resurse za upravljanje okolišem i društvenim pitanjima - Suradivati s vladinim agencijama i Svjetskom bankom
Tim za provedbu i upravljanje projektom (PIMT)	- Svakodnevni nadzor provedbe ESMP-a - Koordinacija između izvođača radova, državnih tijela i zainteresiranih strana - Praćenje ekoloških i društvenih učinaka - Olakšavanje angažmana zainteresiranih strana i provedbe mehanizma za pritužbe
Izvođač radova	- Provesti mjere ublažavanja prema ESMP-u - Pridržavati se okolišnih, socijalnih, zdravstvenih i sigurnosnih zahtjeva - Pripremati i podnijeti redovita izvješća o okolišnom i socijalnom praćenju - Osigurati usklađenost radne snage s Postupcima upravljanja radom (LMP)
Specijalist za zaštitu okoliša i socijalne zaštite (ESSS)	- Pružanje tehničke podrške i smjernica PIMT-u i izvođaču radova - Provođenje redovitih inspekcija i revizija na lokaciji - Praćenje usklađenosti s mjerama ublažavanja - Podrška izvještavanju i dokumentaciji
Savezno ministarstvo prometa i komunikacija	- Pregledati i odobriti Plan upravljanja prometom i ostale relevantne podneske - Osigurati regulatorni nadzor i provedbu
Lokalne vlasti i predstavnici zajednice	- Podržati angažman zainteresiranih strana - Pružiti povratne informacije i izraziti zabrinutost putem mehanizama za pritužbe - Olakšati lokalnu koordinaciju i komunikaciju

Tablica 4: Uloge i odgovornosti

7.4. Institucionalni kapaciteti i zahtjevi za obuku

Procjena kapaciteta:

Timovi PIMT-a i izvođača radova trenutno imaju temeljno znanje o ekološkim i društvenim zaštitnim mjerama. Međutim, kako bi se osigurala učinkovita provedba ESMP-a, potrebno je ciljano jačanje kapaciteta.

Teme obuke:

- Pregled ekoloških i društvenih standarda Svjetske Banke (ESS), s fokusom na ESS1, ESS2, ESS3, ESS5, ESS10.
- Provedba mjera ublažavanja specifičnih za lokaciju i postupaka praćenja.
- Prakse zaštite na radu u skladu s Planom upravljanja radom, nacionalnim propisima, EHSG-om Svjetske Banke i najboljim praksama (GIIP).
- Postupci uključivanja zainteresiranih strana i rješavanja pritužbi.

- Protokoli za pripravnost i odgovor na hitne slučajeve.
- Zahtjevi za izvještavanje i dokumentaciju o okolišu i društvu.

Učestalost treninga:

- Početna uvodna obuka prije početka gradnje za sve izvođače i osoblje PIMT-a.
- Sesije osvježavanja znanja na ključnim prekretnicama projekta ili nakon promjena u opsegu projekta ili osoblju.
- Mentorstvo na radnom mjestu i obuka na licu mjesta tijekom posjeta lokacijama od strane ESSS-a. Provedba obuke: Sesije obuke održavat će se putem radionica, praktičnih demonstracija na lokacijama i distribucije smjernica/priručnika. Za specijalizirane teme mogu se angažirati vanjski konzultanti ili stručnjaci Svjetske Banke.

7.5. Zahtjevi za izvještavanje i dokumentaciju

Redovita izvješća o praćenju:

Izvođači radova dužni su pripremati mjesečna izvješća o praćenju okoliša i društvenih pitanja u kojima se dokumentira usklađenost s mjerama ublažavanja, svi incidenti ili neusklađenosti te poduzete korektivne mjere. Ova će se izvješća dostaviti PIMT-u i ESSS-u na pregled.

Izvješća o provedbi ESMP-a:

PIMT će sastavljati tromjesečna izvješća o provedbi ESMP-a koja sažimaju ukupne ekološke i društvene performanse, aktivnosti angažmana zainteresiranih strana, evidenciju pritužbi i nalaze revizije te će dostavljati izvješća Svjetskoj banci u skladu s Planom ekoloških i društvenih obveza projekta (ESCP).

Izvještavanje o incidentima i neusklađenosti:

Svi ekološki ili društveni incidenti, nesreće ili pritužbe koje zahtijevaju hitnu pozornost moraju se odmah prijaviti PIMT-u i nadležnim tijelima, s detaljnim izvješćem o naknadnim mjerama u roku od 7 dana. Izvješćivanje i daljnje izvještavanje provodit će se u skladu s ESCP-om projekta.

Vođenje evidencije:

Sva okolišna i socijalna dokumentacija, uključujući izvješća o praćenju, evidenciju o obuci, dozvole, zapisnike o pritužbama i revizorska izvješća, mora se sustavno arhivirati i učiniti dostupnom za pregled od strane Predlagatelja projekta, Svjetske Banke i regulatornih tijela.

Objava:

Ključna izvješća i ažuriranja ESMP-a bit će objavljena dionicima putem web stranice Projekta, sastanaka zajednice i drugih dostupnih komunikacijskih kanala u skladu sa zahtjevima ESS10.

8. PLAN PRAĆENJA I EVALUACIJE

8.1. Pokazatelji za praćenje utjecaja na okoliš i društvo, uključujući:

Područje utjecaja	Ključni pokazatelji	Mjerenje/Metoda
Kvaliteta zraka	- Razina čestica (PM10, PM2.5) - Razina prašine tijekom gradnje	Redovito uzorkovanje zraka na osjetljivim receptorima i u građevinskim zonama

Buka	- Razina buke u decibelima (dB) - Pritužbe vezane uz buku	Periodično praćenje buke u blizini stambenih i osjetljivih područja; evidencija pritužbi
Prekidi prometa i sigurnost	- Broj i trajanje prometnih obilaznica ili zatvaranja - Broj prometnih nesreća tijekom gradnje	Dnevnic izvođača radova i PIMT-a; izvješća policije/prometnih vlasti o nesrećama
Otkup zemljišta i naknada	- Postotak pogođenih osoba kojima je isplata odštete - Pravovremenost i potpunost isplata odštete	Pregled RAP zapisa, primitaka od naknada i revizorskih izvješća
Kvaliteta vode	- Parametri poput mutnoće, pH vrijednosti i razine onečišćujućih tvari u obližnjim vodenim tijelima	Periodično uzorkovanje vode uzvodno i nizvodno od gradilišta
Gospodarenje otpadom	- Količina nastalog opasnog i neopasnog otpada - Primjenjivanje odgovarajućih praksi zbrinjavanja	Dnevnic otpada izvođača radova i izvješća o inspekciji
Pritužbe zajednice	- Broj i vrste primljenih pritužbi - Vrijeme potrebno za rješavanje pritužbi	Zapisnici i mjesečni sažeci mehanizma za pritužbe
Zaštita zdravlja i sigurnost na radu	- Broj incidenata i nesreća na radnom mjestu - Usklađenost s protokolima zaštite na radu	Sigurnosni zapisi izvođača radova, izvješća o incidentima i inspekcije gradilišta

Tablica 5: Pokazatelji za praćenje utjecaja na okoliš i društvo

8.2. Raspored praćenja i format izvještavanja

Aktivnost praćenja	Frekvencija	Odgovorna strana	Format izvješćivanja
Praćenje zraka i buke	Mjesečno tijekom gradnje	Izvođač radova uz podršku ESS stručnjaka	Izvješća o praćenju s tablicama podataka i grafovima
Prekid prometa i sigurnost	Tjedno i nakon važnih događaja	Izvođač radova i PIMT	Zapisnici upravljanja incidentima i prometom
Usklađenost s propisima o otkupu zemljišta	Tromjesečno tijekom faze akvizicije i revizije nakon završetka	PIMT i neovisni revizor	Izvješće o reviziji i kontrolna lista za usklađenost
Praćenje kvalitete vode	Tromjesečno	Izvođač radova i stručnjak za ESS	Laboratorijski izvještaji i sažetak analiza
Gospodarenje otpadom	Mjesečno	Izvođač radova	Dnevnic gospodarenja otpadom i potvrde o zbrinjavanju
Pritužbe zajednice	Kontinuirano, mjesečno sažeto	PIMT	Zapisnik pritužbi i izvješće o statusu rješavanja

Zaštita zdravlja i sigurnost na radu	Dnevno praćenje, mjesečni sažetak	Službenik za zaštitu na radu izvođača radova i specijalist za ESS	Izvešća o incidentima i sigurnosne revizije
--------------------------------------	-----------------------------------	---	---

Tablica 6: Raspored praćenja i format izvješćivanja

Sva izvešća o praćenju bit će sastavljena u polugodišnje Izvešće o okolišnim i društvenim performansama od strane PIMT-a i dostavljena Predlagatelju projekta i Svjetskoj banci na pregled.

8.3. Odgovorne strane za prikupljanje podataka i izvještavanje

Odgovornost	Entitet/Uloga	Opis dužnosti
Praćenje okoliša i društva	Izvođač radova	Prikupljajte ekološke i društvene podatke tijekom gradnje; pripremajte izvešća o praćenju
Nadzor i pregled usklađenosti	Specijalist za zaštitu okoliša i socijalne zaštite (ESSS)	Provoditi inspekcije lokacije, provjeravati točnost podataka i podržavati izvještavanje
Provedba i upravljanje projektom	PIMT	Koordinirati aktivnosti praćenja, sastavljati izvešća, surađivati s vlastima i Svjetskom bankom
Neovisni revizor (za reviziju otkupa zemljišta)	Vanjska revizorska tvrtka	Pregledati usklađenost s otkupom zemljišta i adekvatnost naknade; pripremiti revizorsko izvešće
Uključivanje zainteresiranih strana i upravljanje pritužbama	PIMT i službenici za vezu s lokalnom zajednicom	Prikupljajte i evidentirajte pritužbe, pratite rješavanje i izvještavajte o trendovima pritužbi

Tablica 7: Odgovorne strane za prikupljanje podataka i izvještavanje

9. MEHANIZAM ZA RJEŠAVANJE PRITUŽBI (GRM)

9.1. Postupak za primanje i rješavanje pritužbi zainteresiranih strana, posebno u vezi s otkupom zemljišta i poremećajima u gradnji

Formalni mehanizam za rješavanje pritužbi (GRM) uspostavljen je kako bi se osiguralo da pojedinci ili zajednice na koje utječe projekt - uključujući one na koje utječu otkup zemljišta, poremećaji u gradnji ili utjecaji prometa - mogu izraziti zabrinutost i dobiti pravovremene, transparentne i pravedne odgovore.

Pritužbe se mogu podnijeti usmeno ili pismeno, anonimno ili uz osobnu identifikaciju, te putem različitih dostupnih kanala:

- **Pošta:** JP Ceste FBiH, Terezija 54, 71000 Sarajevo
- **Telefon:** +387 33 250 370
- **E-pošta:** info@jpcfbih.ba
- **Web obrazac:** <https://jpcfbh.ba/bs/kontakt>

Nakon primitka:

- Pritužba se evidentira i dodjeljuje joj se referentni broj;
- Potvrda se šalje u roku od 3 radna dana;
- Odgovor ili rješenje dostavlja se u roku od 15 radnih dana, nakon istrage i internih konzultacija;
- Pritužba se zatim zatvara uz pisanu potvrdu podnosiocu pritužbe (osim ako je podnesena anonimno).

Pritužbe se također mogu proslijediti Središnjem odboru za pritužbe ako podnositelj pritužbe nije zadovoljan početnim odgovorom.

Posebna se pozornost posvećuje ranjivim skupinama, kao što su osobe s invaliditetom, žene, starije osobe i one kojima prijeti marginalizacija, osiguravajući im pristup GRM-u bez prepreka.

9.2. Uloge i odgovornosti za rješavanje pritužbi

- **JP Ceste FBiH (TIM ZA ZAŠTITE PIMT-a)** odgovoran je za:
 - Primanje, evidentiranje i odgovaranje na pritužbe;
 - Koordinacija istraga i suradnja s nadležnim odjelima;
 - Vođenje evidencije i izvještavanje o uspješnosti rješavanja pritužbi.
- **Konzultant za izvođače radova i nadzor:**
 - Održavati lokalnu prisutnost za prikupljanje pritužbi tijekom gradnje;
 - Pomaganje u rješavanju operativnih pritužbi na razini lokacije.
- **Središnji odbor za pritužbe (Ministarstvo prometa i komunikacija):**
 - Djeluje kao drugostupanjski mehanizam za neriješene pritužbe;
 - Pregledava eskalirane slučajeve i osigurava usklađenost s nacionalnim propisima.

Za pitanja vezana uz rad, predviđen je zaseban mehanizam u okviru Postupaka upravljanja radom u skladu s ESS2. Pritužbe koje uključuju seksualno iskorištavanje, zlostavljanje i uznemiravanje (SEA/SH) obrađuju se povjerljivo, s pristupom usmjerenim na preživjele i uz uključivanje obučenog osoblja.

9.3. Mehanizmi za transparentnost i odgovornost

- Redovito se vodi i ažurira Središnji dnevnik pritužbi;
- Zapisi o pritužbama analiziraju se i sažimaju u tromjesečnim izvješćima o napretku u području okoliša i društva, koja se dijele sa Svjetskom bankom;
- **Anonimne pritužbe** postupaju se s jednakom pažnjom, a rezultati se objavljuju online gdje je to moguće (bez otkrivanja osobnih podataka);
- **Podaci praćenja** razvrstan je po spolu, kategoriji i vremenskom okviru rješavanja;
- Lekcije naučene iz trendova pritužbi koriste se za poboljšanje komunikacije projekta i mjera ublažavanja.

Osim toga, osobe pogođene projektom mogu se obratiti i Službi za rješavanje pritužbi (GRS) ili Inspeksijskom panelu Svjetske Banke ako su lokalna pravna sredstva iscrpljena ili neučinkovita:

- GRS:www.worldbank.org/GRS
- Inspekcijski panel:www.inspectionpanel.org

10. PLAN UKLJUČIVANJA ZAINTERESIRANIH STRANA

10.1. Ključni dionici

Za ovaj podprojekt, ključni dionici su identificirani u skladu s sveobuhvatnim SEP-om FRAME projekta. To uključuje:

- **Osobe pogođene projektom (PAP):** Stanovnici i vlasnici nekretnina duž novog kružnog toka i trase tunela, posebno oni na koje utječu otkup zemljišta i poremećaji povezani s gradnjom.
- **Lokalna poduzeća:** Posebno one u blizini postojećeg raskrsnice čiji pristup ili protok kupaca može biti pogođen tijekom izgradnje.
- **Vlasti Grada Mostara:** Uključujući i Odjel za urbano planiranje i komunalne usluge.
- **JP Ceste FBiH:** Provedbeni subjekt i glavni promotor projekta.
- **Kantonalna i federalna ministarstva:** Odgovoran za promet, okoliš i prostorno planiranje.
- **Nevladine organizacije za zaštitu okoliša i udruge u zajednici:** Koje bi mogle biti zainteresirane za bioraznolikost, kulturnu baštinu i održivu mobilnost.
- **Hitne službe:** Policija, vatrogasci i hitna pomoć uključeni u sigurnost na cestama i koordinaciju hitnih slučajeva.

10.2. Proces javnih konzultacija

Prema SEP-u, uključivanje zainteresiranih strana za podprojekt Sjeverni ulaz u Mostar započeto je tijekom faze planiranja. To je uključivalo:

- **Objavljivanje informacija:** Koncept projekta, opseg ESMP-a i ključna okolišna i društvena pitanja objavljeni su putem općinskih oglasnih ploča i web stranice JP Ceste Federacije Bosne i Hercegovine.
- **Konzultacijski sastanci:** Održani su u koordinaciji s Gradom Mostarom, gdje su članovi zajednice mogli izraziti zabrinutost u vezi s korištenjem zemljišta, upravljanjem prometom i rizicima za okoliš.
- **Uključivanje povratnih informacija:** Povratne informacije zainteresiranih strana korištene su za informiranje aspekata dizajna (npr. odredbe o pristupu, privremene obilaznice) i planiranja ublažavanja.

Buduće prekretnice u konzultacijama uključuju:

- Objavljivanje ovog nacrtu ESMP-a za javni uvid (na lokalnom i engleskom jeziku).
- Javna konzultacija u Mostaru, planirana tijekom finalizacije ESMP-a, gdje zainteresirane strane mogu dostaviti pisane ili usmene povratne informacije.
- Kontinuirane konzultacije tijekom gradnje, posebno ako dođe do bilo kakvih promjena u dizajnu ili se pojave nepredviđeni utjecaji.

10.3. Komunikacijske strategije

U skladu sa SEP-om, bit će provedene sljedeće komunikacijske strategije:

- **Redovita ažuriranja** Informacije o vremenskim okvirima izgradnje, obilaznim rutama i očekivanim poremećajima bit će objavljene na web stranici JP Ceste Federacije Bosne i Hercegovine te podijeljene putem lokalnih medija i oglasnih ploča.
- **Kontaktne osobe za vezu s lokalnom zajednicom** bit će određen izvođač radova i JP Ceste Federacije BiH za rješavanje upita i održavanje otvorenih kanala s lokalnim dionicima.
- **Telefonska linija za pritužbe i e-pošta** bit će dostupni i promovirani na svim ključnim lokacijama u blizini gradilišta.
- Protokoli za hitnu komunikaciju bit će koordinirani s lokalnim službama u slučaju incidenata koji utječu na promet ili javnu sigurnost.

SEP će i dalje usmjeravati aktivnosti angažmana, a ovaj ESMP će se na njega pozivati i pridržavati ga se tijekom provedbe.

11. PLAN ZA HITNE SLUČAJEVE

11.1. Postupci za reagiranje na ekološke ili društvene incidente

Projekt će održavati robustan Plan za hitne slučajeve (ERP) kao dio cjelokupnog Sustava upravljanja okolišem i društvenim pitanjima u građevinarstvu (CESMP). Ovaj plan će opisati detaljne postupke za učinkovito rješavanje sljedećih potencijalnih incidenata:

- **Prometne nesrećena** gradilištu ili u blizini, uključujući sudare više vozila i incidente u kojima sudjeluju radnici ili pješaci.
- **Izlijevanje opasnih materijala**, kao što su gorivo ili maziva iz građevinskih strojeva.
- **Požari povezani s gradnjom** ili eksplozije zbog kvara opreme ili rukovanja gorivom.
- **Teški vremenski događaji** (npr. bujične poplave, oluje) koje mogu uzrokovati eroziju lokacije, rizik za radnike ili probleme s javnom sigurnošću.
- **Nenamjerna šteta** na komunalnu infrastrukturu (npr. vodovodne ili plinske cijevi) ili privatni posjed.
- **Otkriće predmeta kulturne baštine** ili osjetljivih okolišnih resursa tijekom zemljanih radova.

Svaki scenarij će uključivati:

- Postupci hitnog obavještanja (voditelj izvođača radova, JP Ceste FBiH, hitne službe)
- Evakuacija mjesta i mjere prvog odgovora
- Zaštita okoliša (npr. barijere za kontrolu izlijevanja)
- Dokumentiranje i izvještavanje o incidentima (PC Roads, inspekcijskim tijelima, Svjetskoj banci ako je potrebno)
- Analiza uzroka i planiranje korektivnih/preventivnih mjera

ERP će se ažurirati prema potrebi na temelju procjena rizika i stvarnih incidenata.

11.2. Uloge i odgovornosti tijekom izvanrednih situacija

Izvođač radova: Odgovoran za pripremu Plana za hitne slučajeve specifičnog za lokaciju, provođenje procjena rizika i osiguravanje pripravnosti za hitne slučajeve (oprema, signalizacija, vježbe).

- U svakom trenutku mora biti na licu mjesta imenovan koordinator za hitne slučajeve.
- Obučava osoblje o prvoj pomoći, odgovoru na izlivanje i protokolima evakuacije.

JP Ceste FBiH: Pregledava i odobrava ERP izvođača radova, osigurava koordinaciju s općinskim hitnim službama i prati usklađenost.

Konzultant za nadzor: Provjerava spremnost tijekom rutinskih inspekcija i može pomoći u istrazi većih incidenata.

Radnici i podizvođači: Mora se pridržavati protokola, prisustvovati sigurnosnim uputama i odmah prijaviti svaku hitnu ili nesigurnu situaciju.

11.3. Koordinacija s lokalnim hitnim službama

Učinkovita koordinacija s lokalnim hitnim službama je ključna. Prije početka radova bit će dogovoreno sljedeće:

- Obavijest Vatrogasnoj postrojbi Mostara, Hitnoj medicinskoj pomoći i Policijskoj upravi o vremenskom planu gradnje i potencijalnim rizicima.
- Razvoj zajedničkih protokola za odgovor, posebno za prometne nesreće ili opasna izlivanja na M17.4 i M17.014.
- Pružanje karata za pristup lokaciji u hitnim slučajevima i kontaktnih osoba.
- Periodične zajedničke vježbe ili vježbe za stolom (ovisno o trajanju projekta i profilu rizika).

Svi kontakti i postupci u slučaju nužde bit će prikazani na signalizaciji na gradilištu i uključeni u uvodne materijale za radnike.

12. PRILOZI

PRILOG B: Predložak GRM-a

Obrazac za pritužbu

Broj protokola	
Ime i prezime (neobavezno)	
Kontaktни podaci Molimo vas da označite kućicu na koji način želite da vas kontaktiramo	☐ Poštom (Adresa): ☐ Telefonom: ☐ E-poštom:
Preferirani jezik	☐ bosanski/hrvatski/srpski ☐ engleski
Opis pritužbe	Što se dogodilo? Gdje se to dogodilo? Tko je to učinio? Kakav je bio rezultat?
Datum pritužbe i koliko se puta dogodila	
☐ Jednom (datum: _____) ☐ Događilo se više puta (Koliko se puta dogodilo? ____) ☐ U tijeku (Događilo se nedavno)	
Željeni ishod?	

Tablica za registar pritužbi

Serijski broj	Način utvrđivanja roka za podnošenje prigovora	Projekt	Datum primitka	Vrsta pritužbe	Opis pritužbe	Podnositelj zahtjeva		Datum potvrde primitka	Opis poduzetih radnji	Datum rezolucije
						Dob	Spol			